

סיקור ממקד

זמן אובאמה

המשבר בכלכלה העולמית מחמיר, העימות הבין-גושי נמשך, איראן שואטת בדרך לפצצה ואפריקה ניצבת בפני התפרצות אלימה חדשה. האם יצליח הסנאטור מאילינוי להציג פתרונות בדרך לשינוי המובטח?

דצמבר 2008

תוכן העניינים

<u>דבר העורך</u> סדר יום אמריקני חדש	3
<u>השנתיים הראשונות של אובאמה</u> הנשיא החדש מתכונן לתפקידו	4
<u>אולה מדבדב</u> הגוש הריכוזי משפר עמדות באמריקה הלטינית.	9
<u>שלושה ימים בנובמבר</u> הודו מתעוררת מסיוט	12
<u>מבחן ליסבון</u> ממתינים לאירים	16
<u>באוירה נינוחה</u> 20 שאלות טריוויה	19

אין להעתיק, לשכפל או לצטט את כל המאמרים או את חלקם ללא אישור מפורש מבעלי האתר. הצעת מאמרים לפרסום או בקשות להוצאת חומר ניתן להפנות ל-editor@sikurmemukad.com

בשער: נשיא ארה"ב הנבחר, ברק אובאמה. צילום: האתר הרישמי
עיצוב השער: תמר בוסתן

דבר העורך

ההדים מניצחוננו ההיסטורי של ברק אובאמה כבר שכחו. הוא ייכנס לבית הלבן רק בעוד חודש, אך על שולחנו כבר ממתינים שורה ארוכה של נושאים דחופים לטיפולו - המשבר הכלכלי העולמי, המלחמה בטרור וקידום מדיניות חוץ חדשה.

אחד הנושאים להם יידרש אובאמה, הוא ירידת קרנה של ארה"ב באמריקה הלטינית, עד לא מזמן החצר האחורית הבלתי חדירה שלה. רגע לפני, שתי המעצמות הריכוזיות מנצלות את הכעס שהצטבר במדינות האזור על הנשיא בוש כדי לשפר עמדות. המלחמה העולמית בטרור, שתזכורת לעוצמתה התקבלה בפיגועים במומבאי, היא אתגר מיוחד עבור הנשיא אובאמה, שלביקורת שלו כלפי בוש באשר לאופן הטיפול בנושא, היה משקל רב בקמפיין שלו.

האיחוד האירופי, המתעצב כמעצמה הדמוקרטית השנייה לצידה של ארה"ב, מתקשה למנף את עוצמתו הכלכלית לכדי השפעה מדינית משמעותית. אישור אמנת ליסבון הצפויה לשפר את יכולות האיחוד מתעכב לפי שעה, ובאיחוד האירופי מחזיקים אצבעות לאירים שעומדים להיות בעמדת הכרעה באשר לעתיד האמנה.

מערכת סיקור ממוקד מציינת החודש שלוש שנים של פעילות, ומבקשת להודות לכל קוראינו הנאמנים, הממשיכים לקרוא באדיקות את המאמרים, לבקר ולשבח, בתקווה לשנה רביעית מוצלחת אף יותר.

אלון לויין ויובל בוסתן
editor@sikurmekad.com

השנתיים הראשונות של אובאמה

אלון לוי ויובל בוסתן

ב-20 בינואר 2009, קצת אחרי טקס ההשבעה שיהפוך אותו רשמית לנשיא האפרו-אמריקני הראשון בתולדות ארצות הברית של אמריקה, ייכנס ברק אובאמה למשרד הסגלגל בבית הלבן. הוא ימצא שם שורה של סוגיות מדיניות מורכבות שהשאיר מאחוריו הנשיא היוצא. עם מה יבחר הנשיא ה-44 להתחיל?

בחדש הבא, תגענה לקיצן באופן רשמי שמונה שנות כהונתו של הנשיא בוש הבן, אחד הנשיאים המושמצים בתולדות ארה"ב. מי שהפך בן לילה ממושל צעיר וחסר ניסיון מדיני למנהיג העולם החופשי, מצא עצמו מתמודד עם מתקפת הטרור הגדולה בהיסטוריה. שבע שנים חלפו מאז היום ההוא, ומה שהחל בחזית אחידה של העולם נגד אלו שביצעו את המתקפה, הפך במהרה למסע שנוי במחלוקת, שהפך את ההתנגדות לארה"ב לקונצנוס בחלקים רבים בעולם, ואת בוש לסמל הרוע בעיני רבים.

בוש מותיר מאחוריו שורה ארוכה של נושאים פתוחים בזירה הבינלאומית, עימם יידרש הנשיא החדש להתמודד – העוינות הגוברת עם רוסיה, ובפרט משבר הטילים, ההכרה במובלעות אתניות במזרח אירופה, והסיוע הרוסי לאיראן; הגרעון המסחרי המאמיר מול סין; הסוציאליזם; הראדיקלי באמריקה הלטינית; המשך המלחמה העולמית בטרור, ובפרט הלחימה הנמשכת בעיראק, אפגניסטן ופקיסטן; המאבק לעצירת פרויקט הגרעין האיראני והשלמת פירוק הפרויקט הצפון-קוריאני; הסכסוך הבלתי-נגמר במזרח התיכון, כולל הטיפול בגורמי הטרור בסוריה, לבנון והרשות הפלשתינית.

ברק אובאמה נכנס לבית הלבן עם ציפיות בלתי אפשריות כמעט, כשהכמיהה לשינוי נשמעת מכל עבר. לזכותו של אובאמה עומד נכס מרכזי – הנשיא בוש. התרעומת על הנשיא היוצא כל כך גדולה, עד שלכל שינוי שיציע אובאמה יהיה סיכוי להתקבל. אם תרצו, ב-20 בינואר יעזוב את הבית הלבן השוטר הרע (בוש) וייכנס השוטר הטוב (אובאמה), איתו קל יותר לשתף פעולה.

למשימות הראשונות איתן יתמודד בזירה העולמית חשיבות מוכרעת להמשך כהונתו. במידה ויצלח אותן, הוא יוכיח לעולם וגם לעצמו כי אכן השינוי הגיע. מנגד, כשלון במשימות הראשונות עשוי לגרום לאכזבה קשה ולתחושה כי דבר אינו עומד להשתנות. מכיוון שכך, על רקע הטיפול בנושאי פנים ובמשבר הכלכלי העולמי, ובהיעדר אירועים בלתי-צפויים שישינו את סדר היום דוגמת מתקפת

עוד בטרם ישלים את הטיפול בעיראק, יידרש אובאמה למצב המתדרדר באפגניסטן. בניגוד גמור לרגיעה בעיראק, באפגניסטן עלה ב-2008 מספר ההרוגים השנתי בשיעור דו-ספרתי בפעם הרביעית ברציפות. בתגובה למצב המתדרדר, הורה בוש בחודשיו האחרונים בבית הלבן להפציץ בסיסי טרור בפקיסטן. אובאמה מצידו, הצהיר כי יורה על תגבור הכוחות באפגניסטן בתקווה לרשום את אותו הישג כמו בעיראק. במקביל, הבטיח אובאמה להפעיל לחץ על פקיסטן למען תפעל נגד פעילות הטרור בשטחה.

ברק אובאמה נכנס לבית הלבן עם ציפיות בלתי אפשריות כמעט, כשהכמיהה לשינוי נשמעת מכל עבר. לזכותו של אובאמה עומד נכס מרכזי – הנשיא בוש. התרעומת על הנשיא היוצא כל כך גדולה, עד שלכל שינוי שיציע אובאמה יהיה סיכוי להתקבל.

תפיסת המלחמה בטרור מבית אובאמה, גורסת כי מאחר ופיגועי ה-11 בספטמבר אירעו בשל יוזמת הטאליבן ואל קעידה, הרי שהלחימה הייתה צריכה להתמקד מלכתחילה במרכז הפעולה שלהם – אפגניסטן. העובדה כי פקיסטן מתירה פעילות טרור באזורים הקרובים לאפגניסטן, הופכת אותה, בעיני האמריקנים, ליעד לגיטימי.

נראה אם כן, כי חלק גדול מיוקרתו של אובאמה תונח על הכף בכל הנוגע לטיפול באפגניסטן. הממשל החדש לא יחסוך במשאבים על מנת להשיג הכרעה במהירות האפשרית. מאמצים אלו יכללו, בין היתר, תגבור כוחות מאסיבי והעברת תקציבים. במידה וממשל קרזאי בקאבול יוסיף שלא להוות גורם מייצב במדינה, לא יחסו האמריקנים להחליף גם אותו.

מהטיפול בעיראק ובאפגניסטן תתעצב דוקטרינת אובאמה, שתבקש להתרחש מהמדיניות שקידם בוש, שראש הכרח להפיץ את הדמוקרטיה בכל דרך אפשרית. אובאמה ינטוש את המיליטנטיות שאפיינה את הבית הלבן בשמונה השנים האחרונות ויעדיף את דרך ההידברות. אך אין זה אומר כמובן כי ארה"ב תפסיק להביע את עמדותיה באשר להפרות דמוקרטיות בעולם. מיאנמר, זימבבואה, צפון קוריאה ואחרות תוספנה למשוך את תשומת הלב

טרור חדשה, אובאמה צפוי להימנע מסכסוכים מתמשכים דוגמת הסכסוך הישראלי-ערבי ולהתמקד בנושאים הבווערים ביותר, אלו שלגביהם הבטיח להביא שינוי.

המלחמה העולמית בטרור ועתידה של דוקטרינת בוש

2007 הייתה השנה הקשה ביותר בעיראק, במהלכה נמנו 900 הרוגים ואלפי פצועים אמריקנים. בקיץ אותה שנה הגיעו כוחות תגבור למדינה וביחד עם הסכמות לרגיעה בין כמה מהארגונים הניצים שינו את התמונה לחלוטין – מספר התקריות האלימות ירד, ומספר ההרוגים צנח בכמעט 70%.

התגבור המוצלח בעיראק היה מהנושאים הבודדים שעמדו במהלך מערכת הבחירות לזכותו של המועמד הרפובליקני מק'קיינן, שהיה מראשוני הקוראים לתגבר את הכוחות. אובאמה, מצידו, טען כי איש לא יכול היה לחזות את מידת הצלחתו של המהלך. אובאמה, שהתנגד למלחמה בעיראק בתואנה כי יש לסיים קודם את המלחמה באפגניסטן, הבטיח להוציא את אחרון החיילים האמריקנים בתוך 16 חודשים מיום כניסתו לתפקיד, משמע – קיץ 2010.

טבעם של אירועים להכתיב את המציאות ואובאמה כבר רמז כי הוא עשוי להגמיש את מסגרת הזמן לנסיגה, אך עצם הנעת התהליך היא שחשובה כאן. קביעת תאריך לנסיגה עשוי דווקא להצית את השטח, כשפעילי הטרור יבקשו להצטייר כמי שהבריחו את האמריקנים מעיראק. אולם, דרך פעולה משולבת, שתכלול העברת השליטה לעיראקים בגזרות שקטות והקצאת כל הכוחות הזרים לאזורים הבעייתיים, תקל על האמריקנים להשיג הכרעה גם באזורים אלו.

עם השלמת המשימה, יוכלו האמריקנים לסגת בראש מורם, בהותירם את ממשלת עיראק בשליטה. התפרצויות אלימות מקומיות שתפרוצנה לאחר הנסיגה המערבית, יטופלו על ידי השלטונות המקומיים באופן נקודתי, ולא ישליכו על היציבות האזורית.

קומוניסטיות אחרות – סין ווייטנאם, ואפילו פידל קסטרו כבר אינו בשלטון.

אחת לכמה זמן, קוראת העצרת הכללית של האו"ם להסיר את הסנקציות. לאחרונה, עלתה הצעה זו באוקטובר האחרון והיא התקבלה אז ברוב מכריע של 185 תומכות מול 3 מתנגדות, כשאל ארה"ב הצטרפו ישראל ופלאו [1].

במהלך מערכת הבחירות, הצהיר אובאמה כי לא יסיר את הסנקציות מעל קובה כל עוד זו לא תביע נכונות לרפורמות דמוקרטיות, אך קבע כי הדרך הטובה ביותר להשיג זאת תהיה באמצעות דיאלוג ישיר בין המדינות. הוא הבטיח להקל על סדרי הנסיעות לקובה כצעד ראשון של התקרבות, ואף הצהיר כי יפגש עם שליט קובה, ראול קסטרו, על מנת לנסות ולקדם את היחסים בין שתי המדינות [2].

ביום הבחירות, הצביעה מרבית האוכלוסייה ההיספאנית בפלורידה, אחת ממדינות המפתח בכל מערכת בחירות, עבור אובאמה. מנייתו של דפוס ההצבעה, עולה כי גולים קובנים ותיקים הצביעו עבור מק'קיי הרפובליקני, בעוד שהדור השני של הגולים הקובנים, ואיתם היספאנים ממוצא שאינו קובני, הצביעו עבור אובאמה [3]. במידה ויצליח הנשיא החדש לרשום הישג, דוגמת רפורמות דמוקרטיות מוגבלות בקובה תמורת הסרה חלקית של הסנקציות הכלכליות על האי, הוא יבסס את התמיכה בו גם בפלורידה.

הצלחה בקובה תהינה כמובן משמעותית שתרחקנה לכת מעבר לפלורידה – פשרה היסטורית בקובה תוכיח לאחרוני הספקנים כי "השינוי" אותו הבטיח אובאמה אכן הגיע לשדרות פנסילבניה. ואם הוא הגיע לקובה, הרי שגם מדינות אחרות שפיתחו איבה לארה"ב בעידן בוש הבן, עשויות לפתוח את הדלת לנשיא החדש. בהקשר האזורי, הצלחה בקובה עשויה להביא להחייאתה של יוזמת ה-FTAA, "אזור הסחר החופשי של אמריקות", יוזמה אמריקנית-קנדית שנדחתה בעבר על הסף באמריקה הלטינית.

מן הצד השני של המתרס, ירח הדבש בין וושינגטון להוואנה יעמיד את הציר הלטיני האנטי-אמריקני למבחן מכריע. נשיא ונצואלה צ'אבו נשיא בוליביה מוראלס, שניים ממנהיגי הציר, הביעו אמנם תקווה כי כניסתו של אובאמה לבית הלבן תביא לשלב חדש ביחסים עם וושינגטון, אך הצהרתם תעמוד למבחן אם וכאשר יפשירו היחסים בין ארה"ב לקובה. כיצד יתמודד צ'אבו עם ההתקרבות בין קובה, הסמל

אובאמה בברלין - ציפיה אדירה לשינוי. צילום: האתר הרשמי.

למשימות הראשונות איתן יתמודד אובאמה בזירה העולמית חשיבות מכרעת להמשך כהונתו. במידה ויצלח אותן, הוא יוכיח לעולם וגם לעצמו כי אכן השינוי הגיע. מנגד, כשלו במשימות הראשונות עשוי לגרום לאכזבה קשה ולתחושה כי דבר אינו עומד להשתנות.

הציר הלטיני האנטי-אמריקני, והיחסים עם הארגון האזורי החדש בדרום אמריקה, ועם המעצמה האזורית ברזיל.

מה שמטריד את ההיספאנים יותר מכל, זו כאמור מדיניות ההגירה האמריקנית והיחסים עם מכסיקו. 80% מההיספאנים בארה"ב, או 28.3 מיליון בני אדם לפי מפקד מ-2006, הם ממוצא מכסיקני. שיעור זה הופך אותם לקבוצה השלישית בגודלה מבחינת מוצא אחרי הגרמנים והאירים בארה"ב. השליטה של המכסיקנים בדרום-מערב ארה"ב מתחזקת ללא הרף, תהליך המתקבל ברגשות מעורבים במדינות אחרות החברות בברית. אם יצליח אובאמה להציג פתרונות לסוגיות הקשורות בנושא, דוגמת זכויות מיעוטים, שהייה בלתי חוקית ומנגד אפשרויות אזור, הוא עשוי לזכות בתמיכה רחבה יותר באזור כבר בבחירות האמצע, שתיערכנה ב-2010.

בסוגיית היחסים עם הציר הלטיני, נראה כי נקודת המפתח מבחינת אובאמה, תהיה בחינה מחדש של הסנקציות על קובה. היחסים בין ארה"ב לאי השכן עלו על שרטון לאחר המהפכה הקומוניסטית בסוף שנות החמישים. ב-1962, הטיל הנשיא קנדי סנקציות כלכליות על קובה בתגובה להחלטת קסטרו להלאים נכסים אמריקנים. 46 שנים חלפו, והעולם של אז אינו מזכיר כלל את היום. האויב הקומוניסטי הגדול נעלם, ארה"ב מקיימת יחסים תקינים עם מדינות

בוושינגטון, שם צפוי להתגבר הלחץ הדיפלומטי בעידן אובאמה.

שיקום המעמד בחצר האחורית

באופן מסורתי, מבקשים נשיאים אמריקנים להתמקד תחילה בנושאים שקרובים לבית, תרתי משמע, קרי - ברפורמות בזירה הלאומית, ובפעילות בחצר האחורית של ארה"ב, היא אמריקה הלטינית. בשנים האחרונות, התערער באזור מעמדה של ארה"ב, באופן חסר-תקדים מאז תחילת המאה ה-19. לצד תהליך אינטגרציה אזורי שהגיע לשיא ביוני השנה עם הקמתו של איחוד דרום אמריקה (Unasur), התרחב מעגל המדינות שחרתו על דגלן את ההתנגדות לדוד סם.

הנשיא אובאמה יצטרך לבסס מחדש את דריסת הרגל האמריקנית באזור, במהירות האפשרית ולא רק נוכח העלייה בהתנגדות לארה"ב באזור - הקהילה ההיספאנית, הקבוצה הגדלה בקצב המהיר ביותר בארה"ב, תמכה באובאמה בשיעור של 2 ל-1. טיפול בסוגיות המטרידות אותם יזכה לקדימות בסדר היום של אובאמה, כאחת מנקודות המפתח לשימור התמיכה במהלך כהונתו וכהכנה לכהונה שנייה.

לפיכך, נראה כי מדיניותו של אובאמה באשר לנעשה מעבר לגבול הדרומי של ארה"ב תתמקד בשלוש נקודות: רפורמה במדיניות ההגירה ממכסיקו, היחסים עם

אובאמה עם מזכירת המדינה קלינטון - יובילו את ארה"ב בתקופה מכרעת. צילום: טלוויזיה.

אובאמה, שינסה לשקם את היחסים עם שאר המדינות באמריקה הלטינית, צפוי להתמקד בברזיל. הידוק היחסים לברית אסטרטגית, בדומה למודל המתהווה עם הודו, עשוי להיות המפתח להשבת ארה"ב למעמד המעצמה המשפיעה ב-הא הידיעה באמריקה הלטינית.

הנשיא הנכנס של ארה"ב מאפשרת לחזות בקירוב במה יבחר להתחיל - אובאמה כבר הביע תמיכה בעצמאות קוסובו וטוען כי היא לא תהווה תקדים לאזורי סכסוך אחרים בעולם; הוא שותף לביקורת על התדרדרות הדמוקרטיה ברוסיה ולא פסל על הסף את המשך הצבתה של מערכת ההגנה מטילים בפולין ובצ'כיה.

העימות סביב מערכת ההגנה הוא המטריד ביותר כיום את הרוסים ביחסיהם עם האמריקנים. אובאמה יהיה חייב לפתור סוגיה זו, או להסית את הדיון למחוזות אחרים, על מנת להוריד את מפלס המתיחות בין הצדדים. בנושא זה, הצהיר מדבדב באמצע נובמבר: "הפעולות שנקוט תבואנה אך ורק כתגובה, והן תצאנה לפועל רק אם התוכנית האמריקנית תוסיף להתקדם באופן שהוא בלתי מתקבל עלינו... אישית אני מוכן לדון על הנושא, ואני מקווה שהנשיא החדש והממשל החדש יאותרו לדון בו"[5]. נכונות לפשרה מצד האמריקנים, דוגמת מתן אפשרות פיקוח לרוסים על המערכת השנויה במחלוקת, לא תפתור את הסכסוך, אך היא עשויה להסיר אותו לזמן מה מסדר היום.

אובאמה מכיר בהשפעתה של רוסיה באזור ובדאגותיה. יועציו כבר הצהירו כי מדיניותו באזור תתבסס יותר על הידברות עם רוסיה, ופחות על צעדים חד-צדדיים בסמוך לגבולותיה. בהקשר זה, מיתון התמיכה הגורפת שהעניק

מאמנות להגבלת נשק, הגבירה את פיתוחם של אמצעי לחימה חדשים, הכירה בעצמאות אבחזיה ודרום אוסטיה והידקה את שיתוף הפעולה עם משטרים דיקטליים ובראשם איראן וונצואלה.

רוסיה התחזקה אמנם, אך במרבית המדדים היא רחוקה שנות דור ממשבצת המעצמה השנייה, כפי שהייתה ברה"מ. המשק הרוסי מייצר פחות מעשירית מזה האמריקני, והוא תלוי באופן מסוכן במחירי האנרגיה העולמיים. בניגוד לרושם העשוי להתקבל מהרטוריקה החריפה בין הצדדים, מטרתם של הרוסים אינה עימות עם ארה"ב אלא שימור אינטרסים רוסיים. לשם עמידה במטרה זו, נאלצו הרוסים כמה פעמים להגיב על צעדים אמריקנים באזורם.

משני צידי המתרחס מכירים בהבדלי הגישות בין וושינגטון למוסקבה, ומודעים לכך כי מערכת יחסים משותפת אינטרסים לחלוטין אינה אפשרית, ושדין של השתיים למצוא עצמן בעמדות מנוגדות גם בשנים הבאות. למרות זאת, נראה כי אובאמה יוכל, אם רק ירצה בכך, לרשום הישג מהיר בדמות פתיחת ערוץ הידברות חדש שישקט את המתיחות בין הצדדים.

נוכח מספרן הרב של נקודות החיכוך בין שתי המעצמות, נראה כי אובאמה יוכל להניע תהליך חיובי בין הצדדים באמצעות נכונות לפשרה בנקודה אחת, כצעד בונה אמון. בחינה של הצהרותיו של

האידיאולוגי של הציר הלטיני, ל"שטן הגדול"? כיצד תנהגנה בוליביה, אקוודור וניקרגואה נוכח התפתחות שכזו?

המפתח לעתידו של הציר טמון בוונצואלה. צ'אבו מודע היטב לחשיבותה של קובה לרעיון האנטי-אמריקני. לפיכך, ככל שהאמריקנים יבקשו להתקרב לקובה, כך יגדיל צ'אבו את תמיכתו בהוואנה, לשם שימור הברית האסטרטגית איתה. עם זאת, השקעה שכזו עשויה דווקא להחיש את הקץ על הדומיננטיות של צ'אבו, שיתקשה לפזר כספים כשמחיר הנפט בצניחה. לשם עתידו של הציר הלטיני כולו, נראה כי צ'אבו, שוודאי יוסיף להציג עצמו כאלטרנטיבה להשפעה האמריקנית באזור, יתמקד יותר בנפלאות הסוציאליזם הראדיקלי אותו הוא מבקש לקדם, ופחות בהתנגדות לארה"ב. מידת הצלחתו היא שתקבע במידה רבה את לכידותו ועתידו של הציר הלטיני.

אובאמה, שינסה לשקם את היחסים עם שאר המדינות באמריקה הלטינית, צפוי להתמקד כאמור בברזיל, המעצמה האזורית שעתידה להתקרב לצמרת העולמית בעשרים השנים הקרובות. הידוק היחסים לברית אסטרטגית, בדומה למודל המתהווה עם הודו, עשוי להיות המפתח שישב את ארה"ב למעמד המעצמה המשפיעה ב-הא הידיעה באמריקה הלטינית.

טנגו עם הדב הרוסי

ב-5 בנובמבר, מספר שעות לאחר שהבטיח אובאמה את ניצחונו, נשא דימיטרי מדבדב את הנאום הראשון שלו על מצב האומה הרוסית. מדבדב האשים את ארה"ב במשבר הכלכלי העולמי ובמלחמה בגיאורגיה, "אותה ניצלה ארצות הברית כדי לכפות על אירופה את מערכת ההגנה האמריקנית מפני טילים בליסטיים". הנשיא הרוסי הכריז כי בתגובה לסוללות ההגנה האמריקניות שיוצבו בפולין ובצ'כיה, תפרוס רוסיה טילים קצרי-טווח בקלינינגרד והיא עשויה גם להפעיל אמצעי שיבוש אלקטרוניים נגד המערכת האמריקנית[4].

התקיפות שמפגינים הרוסים כלפי האמריקנים לא נולדה בלי סיבה. במהלך שנותיו האחרונות של בוש בבית הלבן, החריפה המתיחות בין הצדדים, בעיקר נוכח צעדים חד-צדדיים שהובילה ארה"ב במזרח אירופה - פריסת מערכת ההגנה מטילים, הכרה בעצמאות קוסובו ויוזמת צירוף אוקראינה וגיאורגיה לברית נאט"ו. אלו, לצד ביקורת גוברת והולכת מצד הגוש הדמוקרטי על הנעשה בקרמלין, עוררו את זעם הרוסים. בשנתיים האחרונות, פרשה רוסיה

משמעותי מזה של כוחות האיחוד האפריקני, שיזדקקו לציוד רב יותר ולהכשרה ממושכת יותר. משזו תושלם, עשויים כוחות האיחוד להוות כוח התערבות מהיר ויעיל לכל משבר ביבשת.

חשוב מכך – הצלחה של האיחוד האפריקני במשימותיו תיתן לו זחיפה משמעותית קדימה בכל האמור להרחבת פעילותו לשאר תחומי החיים ביבשת, מעזרה כלל-יבשתית לפליטים במדינות מוכות הסכסוכים ועד תמיכה כלכלית למדינות העניות.

לשם תמיכה משמעותית בכוחות האיחוד האפריקני, עשוי אובאמה להציע לסין, שותפת הסחר השנייה בגודלה של אפריקה, לתרום לפעילות. במידה והתמיכה באיחוד האפריקני תוכיח עצמה כיעילה, עשוי אובאמה להיזכר כמו שהניח את היסודות לכוח משכין השלום היעיל ביותר שידעה אפריקה מימיה.

חיזוק הקשרים עם הודו

אובאמה צפוי להמשיך את מדיניות בוש בתחום אחד בולט – היחסים עם הודו. הדמוקרטיה הגדולה בעולם, שצפויה להפוך לאחת משתי הכלכלות הגדולות בשנות ה-40 של המאה הנוכחית, היא יעד אסטרטגי ראשון במעלה עבור ארה"ב, ולא רק עבורה – גם ברוסיה ובסין לוטשים עיניים בשנים האחרונות לכיוונה של ניו-דלהי. רוסיה מכרה להודו כורים גרעיניים והשתיים מפתחות ביחד את מטוס הקרב של הדור החמישי. היחסים

בהקשר זה, אין לדעת כיצד ישפיעו שורשיו האפריקנים של אובאמה על מדיניותו, אם בכלל. מחד, הוא עשוי שלא להיתפס כמנהיג העולם החופשי אלא כאדם המזדהה עם עמי האזור ומעוניין לפתור את המשברים הנמשכים בו, לרווחת האפריקנים כולם. מאידך, הוא עשוי להימנע מלפעול בתחילת כהונתו באפריקה, על מנת שלא להצטייר כמי שנמשך לאזור בשל מוצאו. בדומה לנשיא יהודי שיהיה קשה עם ישראל, כך אובאמה עשוי להתפתות ולהוכיח שהוא יותר לבן מלבן.

באופן מסורתי, כשהמתיחות בין המעצמות העולמיות בעליה, נשכח הטיפול באזורים שאינם בעלי חשיבות אסטרטגית דוגמת אפריקה. אם נוסף לכך את הפסיפס האתני המורכב בכל אזורי העימות ביבשת, הרי שמדובר בבוץ טובעני שעלול ללכוד כל מי שבקרבתו. נוכח המשימות הרבות בהן טרודים צבאות המערב, נראה כי האופציה הסבירה ביותר להתערבות במשברים באפריקה היא באמצעות כוחות של האיחוד האפריקני, בתמיכה לוגיסטית מערבית.

הכשרת כוחות מקומיים וציודם באמצעים מתאימים תחסוך למדינות הגוש הדמוקרטי התערבות בנעשה באפריקה. האמריקנים כבר ביצעו בהצלחה שיטה זו, כשציידו את הצבא האתיופי שהביס את המיליציה האסלאמית בסומליה. נקודת המוצא של הצבא האתיופי הייתה טובה באופן

הבית הלבן תחת בוש לצירופן של אוקראינה וגיאורגיה לברית נאט"ו, מסתמך כצעד מתבקש. עוד כשקידם בוש את היוזמה, הוא נתקל בביקורת הן מבית ואף מבעלות הברית באיחוד האירופי [6]. הקפאת צירופן של שתי הרפובליקות הסובייטיות לשעבר לברית הצפון-אטלנטית תתקבל בצער בטביליסי ובקייב, אך לא במקומות אחרים. במוסקבה עשויים לפרש מהלך שכזה כצעד בונה-אמון מצד האמריקנים, אמון לו משועים שני הצדדים.

שורה ארוכה של סוגיות הרות גורל תושפעה בשנים הקרובות מהיחסים בין ארה"ב לרוסיה – הלחץ הבינלאומי על פרויקט הגרעין האיראני, המשך התרחבות האיחוד האירופי מזרחה, חברותה של רוסיה ב-G8 ובארגון הסחר העולמי, מקומה של רוסיה בסדר הפיננסי העולמי החדש שעתידי להתהוות כתגובה למשבר העולמי ורפורמות דרושות במוסדות בינלאומיים אחרים ובראשם מועצת הביטחון. רגיעה במתיחות בין הצדדים תסייע לרשום הצלחות משותפות ברוב או כל הנושאים שזכרו לעיל. מנגד, כשלון בהרגעת השטח עם מוסקבה יהפוך את המאבק סביב כל אחד מנושאים אלו לקרב בלתי נגמר.

התערבות באפריקה

בינואר 1993, כשנכנס לבית הלבן, לחץ קלינטון על מזכ"ל האו"ם, בוטרוס בוטרוס גאלי, ליטול מידי ארה"ב את הפיקוד על כוח המשימה בסומליה. קלינטון הסיג חלק מהכוחות, ובאוקטובר אותה שנה, כשמבצע למעצר מבוקשים הפך למרחץ דמים והוביל ל-19 הרוגים אמריקנים וכ-1,000 הרוגים מקומיים, הורה הנשיא האמריקני הצעיר לסגת במהירות האפשרית. באפריל 1994, חודש לאחר שהושלמה הנסיגה האמריקנית מסומליה, פרץ רצח העם ברואנדה. קלינטון סרב להתערב במתרחש, במה שנחשב לדעת רבים, כולל קלינטון עצמו, לשגיאה הקשה ביותר שביצע בתחום יחסי החוץ במהלך נשיאותו.

אובאמה ודאי למד מהשגיאות של קלינטון, אך אין בכך כדי להבטיח לו הצלחה בפתרון במשברים הקיימים. אובאמה הנאו-ליברל מתעתד להעדיף את אופציית הדיפלומטיה והתיווך על פני שימוש בכוח. באפריקה, הוא עשוי לפגוש באתגר משמעותי. ההיסטוריה מלמדת, באופן טראגי, כי ביבשת השחורה לא פותרים משברים בוועידות בינלאומיות או בסיוע כספי. רק פעילות על הקרקע יכולה להביא לתוצאות מהירות, אך גם זו כמעט תמיד שנויה במחלוקת נוכח הסלידה האפריקנית מכוחות זרים.

אובאמה בשדרות - ינסה להימנע מהאזור בשלב הראשון. צילום: האתר הרשמי.

נוכח מורכבות הנושאים האחרים שעל הפרק, ייטיב הנשיא האמריקני הצעיר לעשות אם יפנה תחילה למשימות מוגדרות יותר, בהן סיכוי גבוה לרשום הישגים מהירים. הצלחה במשימות אלו תאפשר לו לפנות לנושאים המורכבים יותר, דוגמת הסכסוך הישראלי-ערבי.

8. עוד על מתקפת הטרור במומבאי, במאמר "שלושה ימים בנובמבר" בגיליון זה.

מעל אלו, נראה כי אחת הסוגיות המרכזיות להן יידרש אובאמה היא בחינה מחדש של היחסים עם סין. מעבר לגרעון המסחרי העצום, סין מיצבה עצמה כגורם המשפיע ביותר על אפריקה, ביחד עם ארה"ב; היא מהדקת קשרים במפרץ הפרסי ובאמריקה הלטינית, וכל התחזיות מציבות אותה ככלכלה הגדולה בעולם עוד לפני אמצע המאה הנוכחית.

לפיכך, השנים הקרובות, מבחינת האמריקנים, תהיינה האחרונות בעתיד הנראה לעין בהן עוד יוכלו בווישינגטון ללחוץ על בייגינג לבצע התאמות במדיניות הכלכלית או לקבל אמנה בינלאומית כלשהי.

עידן חדש מתחיל בבית הלבן. כמו כל מנהיג במדינה מודרנית, יגלה אובאמה כי יש מרחק בין האידיאלוגיה ומימושה. אובאמה בראש ובראשונה, הוא נשיא ארה"ב הכפוף למימוש האינטרסים של ארצו, ואשר חייב להכריע הכרעות קשות בין קבוצות לחץ שונות השוטפות את ווישינגטון.

דרך התמודדותו עם הנושאים הדחופים כיום ועם המשברים הראשונים שיצוצו, יהוו אינדיקציה באשר להמשך נשיאותו – האם אובאמה מבשר השינוי הוא זה שינהיג את אמריקה, או שמא אובאמה שמרני המנסה לשרוד את ימי נשיאותו.

הערות

1. Gerard Aziakou, "Massive UN vote in favor of lifting US embargo on Cuba", AFP, 29/10/2008
2. "Obama: Cuba policy to be based on 'libertad'", CNN, 23/05/2008
3. Casey Woods, "Obama first Democrat to win Florida Hispanic vote", The Miami Herald, 05/11/2008
4. Steve Gutterman and Vladimir Isachenkov, "Russia to deploy short-range missiles near Poland", AP, 06/11/2008
5. "Medvedev looks to better days in Russia-U.S. ties under Obama", RIA Novosti, 16/11/2008
6. Daisy Sindelar, "With Obama Win, NATO Prospects For Ukraine, Georgia Appear To Shift", RFE/RL, 07/11/2008
7. Fareed Zakaria, "Nixon to China, Bush to India", Newsweek, 27/02/2006

עם סין גם הופשרו בשנים האחרונות והקשרים עם הדמוקרטיות הגדולות באזורה – יפן, דרום קוריאה ואוסטרליה – התהדקו אף הם.

ב-2006 הגיע בוש לביקור בהודו, במהלכו חתם על חוזה היסטורי לשיתוף פעולה בתחום הגרעיני. במסגרת ההסכם, התחייבה ארה"ב להקים מספר כורים גרעיניים להפקת חשמל בתת-היבשת ולספק להם דלק גרעיני, בתמורה לפיקוח של הסוכנות הבינ"ל לאנרגיה אטומית על תשתית הגרעיני האזרחית בהודו. איש לא המעיט בחשיבות ההסכם – ביקורו של בוש אף הושווה בתקשורת האמריקנית לביקור ניקסון בסין ב-1972 [7].

אובאמה הכריז במהלך מערכת הבחירות כי יעניק עדיפות גבוהה להמשך הידוק היחסים עם הודו. הוא התחייב לאפשר הקלות במתן ויזה לסטודנטים הודיים ולפעול להידוק שיתוף הפעולה הכלכלי בין שתי המדינות. צעדים אלו יזכו לתמיכה ציבורית בארה"ב אך אובאמה מודע לכך כי הוא יידרש להציג תוכנית אסטרטגית ברורה בטרם יזכה בליבם של ההודים.

בחינה של מערך הכוחות בתת-היבשת מעלה כי הדילמה המרכזית איתה יתמודד אובאמה היא שאלת היחסים עם פקיסטן, האויבת המושבעת של הודו. פקיסטן היוותה בת ברית לאמריקנים, אך בה בעת התפתחו קיני טרור בשטחה. מתקפת הטרור במומבאי זכתה לגינוי חריף מצדו של אובאמה, שהדגיש את חובתה של ארה"ב לחזק את הקשר עם ההודים במלחמה בטרור. בהצהרתו לא התייחס אובאמה לפקיסטן או לחשדות כלפי מעורבותה בפיגועים. הפניית עורף סופית לפקיסטן תזכה את האמריקנים בנקודות בהודו, אך תקשה על פעילותם באפגניסטן [8].

עוד עניינים שעל הפרק

אלו, כך נראה, יהיו חמשת הסוגיות המרכזיות איתן יתמודד אובאמה עם כניסתו לבית הלבן. כאמור, נוכח מורכבות הנושאים האחרים שעל הפרק, ייטיב הנשיא האמריקני הצעיר לעשות אם יפנה תחילה למשימות מוגדרות יותר, בהן סיכוי גבוה לרשום הישגים מהירים. הצלחה במשימות אלו תאפשר לו לפנות לנושאים המורכבים יותר, דוגמת הסכסוך הישראלי-ערבי, חתירה לעצמאות בתחום האנרגיה, המאבק בהתחממות העולמית והרפורמות הדרושות במוסדות הבינלאומיים, ממועצת הביטחון ועד המוסדות הפיננסיים.

אולה מדבדב

אלון לוי ויובל בוסתן

בקובה במהלך המסע לאמריקה הלטינית, לא הצליח להשיג עסקאות דומות עם הקובנים [3, 4].

שיתוף פעולה בעל חשיבות גבוהה נוגע לרצונה של רוסיה להתקרב לארגון אופ"ק. אין בכוונת הרוסים להיות חלק מקרטל הנפט העולמי, מאחר ופירוש הדבר יהיה כי רוסיה תהיה נתונה למכסות ייצור של נפט, עניין ממנו היא מתרחקת, אולם הרוסים סבורים כי ניתן לשתף פעולה בתחומים אחרים. הרוסים הציגו טיוטה הכוללת הצעה לשיתוף פעולה ביניהם ובין אופ"ק. המדובר בשיתוף מידע ובמחקר משותף. צ'אבו, העומד בראש אחת המדינות החשובות באופ"ק, קיווה כי ישיג הסכמה מאורחו הרוסי בדבר צמצום בכמויות השאיבה של רוסיה [5].

האמריקנים הנאמנים לדוקטרינת

מונרו, פעלו בתקיפות ב-180

השנים האחרונות כדי למנוע מכל

כוח צבאי זר, מלפעול באמריקה

הלטינית. הרוסים, מצידם,

מעוניינים להוכיח לוושינגטון כי

גם לרוסיה יש את היכולת להביך

את המעצמה הגדולה בעולם בחצר

האחורית שלה.

הרוסים, התורמים כעשירית מהנפט בעולם, נמצאים ברמות שאיבה מכסימליות בשל העובדה כי אינם משתייכים לאופ"ק. בעבר, בשל המחסור בנפט ובשל סיבות אחרות, הגיעו מחירי החבית לרמות הקרובות ל-150 דולר. הרוסים היו הנהנים הראשיים מכך, כי בניגוד למדינות אחרות, הם לא שינו מהיקפי השאיבה שלהם וכך זרמו מאות מיליארדי דולרים לקופה הרוסית, כסף המשמש כיום את הממשל הרוסי במאמץ למנוע מרוסיה לשקוע במיתון.

מדבדב וסגן ראש הממשלה רב העוצמה איגור סצ'ין שהצטרף אליו לביקור, דחו את הבקשה של ונצואלה לקצץ במכסות הייצור שלהם. צ'אבו מעוניין להשיב את מחירי החבית לרמה של 80-100 דולר, בניגוד לרמה של 50-60 דולר הנהוגה כיום. הרוסים ישמחו כמובן לעלייה במחירי הנפט, אך אינם מוכנים לקצץ במכסה שלהם.

הטיוטה הרוסית לשיתוף הפעולה עם ארגון יצאניות הנפט אמורה להיות

במהלך שמונה שנות שלטונו של בוש נפגעו האינטרסים של ארה"ב אפילו בחצר האחורית הבלתי חזירה שלה, היא אמריקה הלטינית. מדינות דרום אמריקה הקימו איחוד יבשתי, חמש מדינות יסדו ברית אנטי-אמריקנית ראדיקלית וכעת שתי המעצמות הריכוזיות מעלות פרופיל באזור. מה מניע את רוסיה וסין? כיצד תשפיע התבססותן באזור על ארה"ב?

הונצואליאני הדגיש כי בחזונה של ארצו עולם רב קוטבי שבו אין אף מעצמה הגמונית, עוד בביקורו במוסקבה בספטמבר האחרון [1].

מאז שנת 2000, ביקר צ'אבו ברוסיה שבע פעמים. בשלוש השנים האחרונות הוציא מקופתה של ארצו כ-4.4 מיליארד דולר בעבור רכש צבאי רוסי. עבור מדבדב זהו ביקור ראשון, ולמעשה מדובר בביקור היסטורי מאחר ואף נשיא רוסי שקדם למדבדב לא ביקר בוונצואלה.

אולם כנראה שלא ניתן לחוות ירח דבש שכזה ביחסים ללא תקריות. כשהגיע צ'אבו מלווה בשומרי ראשו לאוניה הרוסית עליה שהה מדבדב, חסמו שומרי הראש הרוסיים את דרכם של עמיתיהם מוונצואלה. השומרים החליפו מהלומות ביניהם. מאוחר יותר ניסו הדוברים הרוסיים להמעיט בחשיבות התקרית, וטענו כי לא אירע דבר [2].

מדבדב והציר הלטיני

הפגישה בין מדבדב לצ'אבו לא הייתה הפגישה היחידה בין המנהיגים במהלך הביקור של הנשיא הרוסי בדרום אמריקה. קדם לה מפגש בין מדבדב למנהיגיהן של אקוודור, בוליביה, דומיניקה, הונדורס וניקרגואה, המרכיבות את ALBA הארגון לשיתוף פעולה בין מדינות הציר הלטיני שהקים צ'אבו. במהלך הפגישה הביע מדבדב את רצונו לצרף את ארצו כמשקיפה לארגון שהפך לבסיס לשיתוף פעולה כלכלי בין המשטרים הסוציאליסטים האנטי-אמריקנים באזור.

מספר הישגים ושיתופי פעולה הושגו בביקורו של מדבדב בוונצואלה, מלבד התמרון הימי והרצון להגביר את שיתוף הפעולה עם מדינות הציר - חמש חברות נפט רוסיות חתמו על שורה של עסקאות עם חברת הנפט הלאומית של ונצואלה. בין היתר, יסייעו הרוסים לוונצואלה להקים בתי זיקוק עבור הנפט שנשאב מאזור אורינוקו, החבל העשיר בנפט. הרוסים מעוניינים גם בזיכיונות לחיפוש נפט בוונצואלה. מדבדב, שביקר גם

נשיא רוסיה דימיטרי מדבדב והוגו צ'אבו, נפגשו בימים האחרונים של חודש נובמבר על גבי משחתת רוסית שהגיעה לים הקאריבי על מנת להשתתף ביחד עם ספינות רוסיות וונצואליאניות, בתמרון ימי משותף. במסגרת התמרון מתרגלות הספינות המשתתפות סיורים ימיים, אולם לכל ברור כי עיקר תפקידו של התמרון, שהחל ב-2 בדצמבר, הוא סמלי-פוליטי, נוכח העובדה כי זוהי הפעם הראשונה ב-20 השנה האחרונות, בה משיטות אוניות רוסיות בחצי הכדור המערבי.

האמריקנים, הנאמנים לדוקטרינת מונרו, פעלו בתקיפות ב-180 השנים האחרונות כדי למנוע מכל כוח צבאי זר, מלפעול באמריקה הלטינית. מבחינת האמריקנים, פעילות שכזו יכולה להיחשב כאקט של מלחמה, כפי שכמעט וקרה במשבר הטילים בקובה ב-1962. הרוסים מצידם, מעוניינים להוכיח לוושינגטון כי גם לרוסיה יש את היכולת להביך את המעצמה הגדולה בעולם בחצר האחורית שלה.

הזמנים השתנו כמובן, והתמרון הימי של רוסיה עם ונצואלה אינו נושא אופי מלחמתי כלל ועיקר, אולם הרוסים, המוטרדים ממעורבותה הגוברת של ארה"ב בשטחים שהרכיבו פעם את הגוש הקומוניסטי והנתפסים בעיני מוסקבה כחלק מאזורי ההשפעה שלה עד היום, מבקשים להעביר מסר לאמריקנים כי לא יניחו להם לפעול באופן שכזה בחצר האחורית הרוסית ללא תגובה.

1,600 חיילים רוסיים בארבע אוניות, ביניהן ספינת הטילים החדשה "פטר הגדול" ו-700 חיילים מהצי של ונצואלה ב-12 אוניות משתתפים בתמרון. התמרון ימשך שלושה ימים ובמהלכו יתרגלו הגנה אנטי-אווירית ומלחמה בטרור ובהברחת הסמים.

גם לוונצואלה אינטרס ברור בקיום התמרון הזה. בעוד שהרוסים הכחישו באופן רשמי כי בכוונתם לאיים על האמריקנים והדגישו כי אין התמרון נוגע לאף מדינה אחרת זולת אלו שמשתתפות בו, היה צ'אבו נחרץ באופן בולט. הנשיא

מדבדב עם ראול קסטרו בקובה - רוסיה מחזקת מעמדה באזור. צילום: הקרמלין.

מוצגת בכינוס אופ"ק הקרוב החודש שיערך באלג'יריה ואם יתקבלו ההצעות הרוסיות, תהיה לכך משמעות פוליטית בעיקר ולא כלכלית.

עסקה נוספת שהשיגו הרוסים, היא עסקה למכירת שני מטוסי נוסעים מדגם איליושין 96 לוונצואלה. הרוסים משקיעים בשנים האחרונות משאבים רבים בשיקום התעשייה הכבדה שלהם. מלבד נשק, מדובר גם בהשקעה בתעשייה האזרחית שנתרה מאחור בשנות השפל. כיום, נתח השוק של הרוסים בתעופה האזרחית הוא אפסי, והרוסים מעוניינים לשוב ולהגדילו. חברת התעופה של ונצואלה מצטרפת לרשימה של חברות אחרות – מסוריה, לוב, סין, זימבבואה, מצרים, ארמניה ואף חברה קנדית קטנה שהזמינו מטוסי איליושין 96 או שכבר מפעילות אותם.

ונצואלה ורוסיה גם דנו באפשרות כי רוסיה תבנה עבור ונצואלה כור גרעיני אזרחי וחתמו על הסכם לשיתוף פעולה בתחום. מבחינת האמריקנים, כל עוד נמצאת ונצואלה תחת הנהגה ראדיקלית, היא מהווה סכנה. גישה שלה לטכנולוגיה גרעינית תהפוך אותה לסכנה ותדחוף את האמריקנים להגיב. ברוסיה לוקחים זאת בחשבון ומבקשים להדגיש את הפן האזרחי של התוכנית ומציעים שקיפות.

מדבדב, שהגיע לאזור לרגל מפגש ה-APEC שהתקיים בפרו בסימן המלחמה במיתון העולמי, ביקר גם בקובה ובברזיל. דילוגים אלו ביקש להעביר מסר ברור – רוסיה מעוניינת לשוב ולשחק תפקיד חשוב באמריקה הלטינית. בעוד שבימי המלחמה הקרה הראשונה, הייתה ברה"מ מעורבת בעיקר בקובה, ולתקופה מסוימת גם בניקרגואה. כיום מביעים הרוסים עניין בחיזוק היחסים עם כל מדינות אמריקה הלטינית ובפרט עם חברות הציר הלטיני, כפועל יוצא של התרופפות אחיזתה של וושינגטון באזור.

גם הו במבקרים

אל ועידת APEC בפרו, הגיע גם מנהיג אחר מהגוש הריכוזי - נשיא סין, הו ג'ינטאו. הו הציג את נכונותה של ארצו בעלת עתודות המט"ח האדירות הנאמדות בקרוב ל-2 טריליון דולר, ליטול חלק מרכזי בהוצאת העולם מהמיתון המאיים. הנשיא הסיני, כמו עמיתו הרוסי, לא הסתפק בהשתתפות בפסגה. במהלך ביקורו בפרו חתם הו על הסכם סחר חופשי בין שתי המדינות. היה זה ההסכם השני שביקש הו להשיג, לאחר החתימה על הסכם דומה במהלך ביקורו בקוסטה ריקה. שתי המדינות הצטרפו לצי"לה, שהשיגה הסכם דומה כבר ב-2005.

מדבדב, שהגיע לאזור לרגל מפגש ה-APEC שהתקיים בפרו, ביקר גם בקובה ובברזיל. דילוגים אלו ביקש להעביר מסר ברור – רוסיה מעוניינת לשוב ולשחק תפקיד חשוב באמריקה הלטינית. בעוד שבימי המלחמה הקרה הראשונה, הייתה ברה"מ מעורבת בעיקר בקובה, כיום מביעים הרוסים עניין בחיזוק היחסים עם כל מדינות האזור.

קוסטה ריקה היא אחת המדינות האחרונות שהצטרפו לרשימת המדינות שנטשו את טיוואן ושיקמו את יחסיהן עם סין.

בדומה למדינות אחרות שעשו זאת בשנים האחרונות, כולל מדינות אפריקניות, גם קוסטה ריקה מעוניינת להעביר את המסר כי ניתוק היחסים עם טיוואן לא מהווה ביקורת או כעס על הטיוואנים ונעשה אך ורק למען האינטרס של קוסטה ריקה. בשל המהלך בעל החשיבות הסמלית האדירה עבור ריקה על פני ביקור במדינות חשובות יותר לסין דוגמת ברזיל. במהלך הביקור, התחייב הו לממן את הקמתו של אצטדיון חדש ומפואר עבור תושבי המדינה המרכז אמריקנית הקטנה.

הו זכה לקבלת פנים חמה במדינות בהן ביקר, ולא עמד תחת ביקורת גם בעניין נוסף המושך אש לכיוונה של סין בשנה האחרונה, והוא הכיבוש הסיני בטיבט. הסינים, שבמסגרת מדיניות ההתעצמות השקטה שלהם מעוניינים למצב את סין כמעצמה רודפת שלום אשר אינה מהווה איום מכל סוג שהוא על מעצמות אחרות בעולם. נוכחותה המתגברת בכל פינה בעולם מתוארת כרצון הסיני לשתף פעולה בתחום הכלכלי, בזמן שהעלייה הדרמטית בתקציב הביטחון הסיני מוצגת.

המסחר הסיני עם אמריקה הלטינית גדל ב-52% בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, והוא הסתכם ב-111.5 מיליארד דולר [6]. אמנם האמריקנים עם 560 מיליארד דולר והאירופים עם 250 מיליארד דולר נוכחים מבחינה כלכלית באמריקה הלטינית בהיקף מרשים בהרבה, אך סין הופכת לשחקנית חשובה ביותר באזור זה של העולם.

אחד המרכיבים החשובים ביותר במדיניות החוץ הסינית, הוא צורך של המשק הסיני בחומרי גלם. המיתון העולמי אמנם צפוי להאט את הצמיחה הסינית, אך זו צפויה להישאר הגבוהה ביותר בקרב הכלכלות הגדולות. אמריקה הלטינית היא בעלת פוטנציאל אדיר בתחום חומרי הגלם, שחלקו הגדול עוד לא מומש. לפיכך, נראה כי סין תגביר בשנים הקרובות את פעילותה גם באזור זה, גם אם תצטרך לתדרוך על כפות הרגליים האמריקניות בעשותה כן.

היעדים הכלכליים מלווים באג'נדה המדינית של סין, בעיקר בנוגע לשני עניינים בולטים – העניין הראשון הוא מדיניות "סין אחת" במסגרתה לוחצת סין על מספר מועט של מדינות בעולם שעדיין מקיימות יחסי חוץ מלאים עם טיוואן. מתוך 23 מדינות שעדיין שומרות על יחסים רשמיים עם איתה, 11 ממוקמות במרכז אמריקה ובקאריביים.

הכלכלי, ייאלצו להגביל את מעורבותם באמריקה הלטינית לכדי עשיית שרירים בלבד, אולם שינוי במשק הנפט העולמי שיזרים כסף לקופה הרוסית המתרוקנת, עשוי להעמיד את ארה"ב בעוד כמה שנים בפני בעיה אמיתית. לנשיא המיועד ברק אובאמה ולמזכירת המדינה שלו הילארי קלינטון, צפוי מאבק מורכב באזור על מנת להשיב לארה"ב את אחיזתה רבת השנים בחצר האחורית שלה.

הערות

1. Steve Gutterman, "Putin and Chavez promote a 'multi-polar world'", AP, 25/09/2008
2. Tyler Bridges, "Chavez alliance off to shaky start", McClatchy News Service, 28/11/2008
3. "Russia, Venezuela to set up oil project during Medvedev visit", AFP, 23/11/2008
4. "Medvedev in Cuba to improve ties", BBC News, 28/11/2008
5. "Venezuela presses Russia on Opec price cooperation", Reuters, 27/11/2008
6. "China sees substantial trade growth with Latin America", Xinhua, 11/11/2008

עבור מדינות כפרו, קוסטה ריקה וקובה, המעוניינות לסחור עם מדינה בעלת יכולת אשראי כה חזקה, הנכונות הסינית לחזק את יחסי המסחר עם דרום אמריקה היא חבל הצלה של ממש. פרנסי המדינות השונות מקווים שהידוק היחסים עם סין יביא להזרמת כסף רב למשקיהם המשוועים לחמצן כלכלי, גם אם במסגרת התשלום יידרשו לתמוך במדינות הסינית השנויה במחלוקת. הו התקבל בכבוד מלכים בפרו, בניגוד בולט לשקט התקשורתי היחסי בו התקבל נשיא ארה"ב העומד לסיים את תפקידו, ג'ורג' בוש, אשר לו המתינו בעיקר מפגינים זועמים לקבל את פניו. בין היתר, המתינו לו מפגינים אשר לבשו מדים כתומים בדומה לעצירים בכלא השנוי במחלוקת בגוואטמלה.

אולם לא כולם מתרשמים מהיקף ההשקעה הסינית באמריקה הלטינית עד כה. המספר הרשמי מדבר על 20 מיליארד דולר שהוזרמו עד כה מסין לאמריקה לטינית, ברובו, כסף שעשה דרכו למקלטי מס, ובחלקו, כסף שהושקע בעיקר בתשתיות הקשורות לתעשיית האנרגיה והמינרלים בדרום אמריקה, בה יש לסינים אינטרס עליון. גם בביקור הנוכחי, במסגרת העסקאות שחתם הנשיא הסיני, התחייב הו לסייע לקובנים בהזרמה של מיליוני דולרים לתעשיית האנרגיה שלהם. עסקה דומה הושגה בקוסטה ריקה בה יסייעו החברות הסיניות הממשלתיות בשדרוג בתי הזיקוק במדינה.

בחירת המדינות בהן ביקר הו – פרו, קוסטה ריקה וקובה, הייתה קשורה בעיקר לעניינים הנוגעים לסין ישירות. תמיכתה של קוסטה ריקה במדיניות "סין אחת", חתימת שני הסכמי סחר חופשי, וחתימה על שורה של עסקאות כלכליות האמורות לסייע לסינים להרוות את צמאונם לחומרי גלם, מדגימים את ההקפדה הסינית שלא לדרוך יתר המידה על עצביהם החשופים של האמריקנים.

שנים של הזנחה אמריקנית עושים את שלהם. בימי ממשלו של בוש, הורידה ארה"ב את הפרופיל שלה באמריקה הלטינית באופן משמעותי, והתמקדה רק ביחסיה עם מספר מצומצם של מדינות ביניהן מכסיקו וקולומביה. כפי שהגדירה זאת מזכירת המדינה האמריקנית קונדוליסה רייס, אין מהווה התמרון הימי של רוסיה פגיעה במאזן הכוחות באמריקה, אולם הנכונות הרוסית והסינית לפרוץ מגבולות ההשפעה המסורתיים שלהם אמור להדליק נורה אדומה בבית הלבן.

האמריקנים מאמינים כי הרוסים, המתקשים להתמודד עם המשבר

שלושה ימים בנובמבר

אלון לוי ויובל בוסתן

נטול יכולת להגיב מאחר והאקדח שלו היה מוטל הרחק ממנו.

המחבלים ביצעו ירי תוך כדי נסיעה אל עבר עוברים ושבים, אל עבר יושבי בית קפה יוקרתי בטיילת אותו פקדו תיירים רבים ואל עבר בית חולים. תקר במכונית המשטרה אילץ את המחבלים להשתלט על מכונית אזרחית מדגם סקודה, בדרך לפיגוע בטיילת. השוטר שהופקר ברכב, הצליח לדווח בקשר המשטרתי על השתלטות האירועים, ומחסום משטרתי שהמתין למכונית הסקודה, עצר את המחבלים. אחד נהרג במהלך חילופי האש והשני נתפס בחיים.

המחבלים עברו אימוני לוחמה בשטח בנוי, ואימוני נשק ברמה גבוהה ביותר - על פי עדותם של עוברי אורח שנקלעו לתופת, המחבלים הקפידו לירות אך ורק כשנוצרה הזדמנות להרג, מתוך כוונה לחסוך בתחמושת.

באותו הזמן, תקפו שלושת הצוותים האחרים שני בתי מלון, את בית חב"ד ובית קפה. בקרבות שהתחוללו בבתי המלון, העידו אנשי הקומנדו היהודים כי המחבלים השתמשו בכמות עצומה של רימונים, וכן שניסו להבעיר את המלון באמצעות שריפה של וילונות. המחבלים ירו לכל עבר בעוברים מחדר לחדר, במגמה להרוג כמה שיותר אנשים.

המחבל שנתפס הודה לאחר החקירה כי השתייך לארגון לאשקר א-טויבה, ארגון טרור פקיסטני-קשמירי בעל אידיאולוגיה גזענית. אנשי הארגון מתנגדים להודו, ישראל, רוסיה, סין ולמערב בכללו. הם מעוניינים בשחרורו המלא של אזור ג'אמו וקשמיר מהשליטה ההודית ובכינונה של חיליפות אסלאמית בכל שטחי דרום אסיה - פקיסטן, בנגלדש והודו. השנאה להודו וישראל וכן להינדואיזם וליהדות, המוגדרות כדתות עוינות לאסלאם, מהווה את עיקר המוטיבציה לפעולות הארגון.

מכאן מובן כי הפיגוע המחריד נגד בית חב"ד היה מתוכנן מבחינת הארגון. האנטישמיות מהווה את אחד המרכיבים החשובים באידיאולוגיה של לאשקר א-טויבה. העובדה כי בית חב"ד אינו שוכן בקרבה למקומות המוניים, מעידה כי אלו שפעלו בבית לא חיפשו לפגע בכמות גדולה של אנשים, אלא חיפשו במפורש לפגוע ביהודים.

מתקפת הטרור רחבת ההיקף שפקדה את מומבאי בסוף החודש שעבר, תפסה את כוחות הביטחון ההודים לא מוכנים. בניו-דלהי, השוו רבים את האירוע למתקפה על ארה"ב בספטמבר 2001. ההלם ניכר בכל תת-היבשת. עם הכרעת המחבלים, הזעזוע והאבל פינו את מקומם למבוכה ותסכול. ככל שאירועי 62 השעות הגורליות במומבאי הולכים ומתבהרים, כך מתחדדת בהודו ההכרה כי נדרש שינוי יסודי באופן ההתמודדות עם הטרור בכלל, ועם זה הפקיסטני בפרט. האם מלחמה רחבת היקף צפויה בעתיד הקרוב בדומה של אסיה?

לקומות מסוימות בבית המלון, והצבעה על דרכי מילוט.

הערכות לגבי נתיב הפעולה של המחבלים מצביעות כי הם הגיעו ליעדם בהפלגה מנמל קראצ'י, הממוקם כ-900 ק"מ צפונית-מערבית למומבאי. על פי עדותו של המחבל היחיד שנתפס בחיים, המחבלים הבחינו במהלך ההפלגה בפעילות מוגברת של הצי ההודי. בשל חשש כי ייתפסו בטרם יוכלו להגשים את תוכניותיהם, הם רצחו דייג הודי שנקרה בדרכם והשתלטו על אוניית הדיג שלו. השימוש בכלי תמים למראה סייע למחבלים להגיע סמוך לחופי מומבאי ולהסתער משם על העיר בסירות גומי קטנות. באוניית הדיג, שנתפסה לאחר חיסול המחבלים, נמצא ציוד קשר וניווט של המחבלים, וכן מפות המכוונות בחזרה לקראצ'י, מה שהעלה את הסברה כי היה בדעתם של המחבלים להימלט באותה דרך בה הגיעו.

בהגיעם לחוף, התפצלו ארבעת המחבלים לארבעה צוותים. כל צוות, שקיבל כאמור את משימתו עוד במהלך האימונים בפקיסטן, נסע באמצעות מונית מקומית אל עבר היעד שלו. שעת השין לפיגועים נקבעה למספר ימים לאחר הגעתם של המחבלים לעיר, ואלו נטמעו בינתים באוכלוסייה המקומית. זמן ההתקפה היה ידוע מראש ובין הצוותים לא התקיים כל קשר או תיאום מרגע הגעתם להודו.

אל יעדי הפיגוע הגיעו המחבלים במוניות, והותירו מאחוריהם חומרי נפץ אשר התפוצצו מאוחר יותר וגרמו למותם של שלושה נהגי מונית לפחות. משימת אחת הקבוצות הייתה לתחנת רכבת. שני המחבלים שהגיעו לתחנה ירו ללא הבחנה בעוברים ושבים והרגו רבים מהם, כולל חמישה שוטרים שנמנו על צוותו של מפקד הימ"מ ההודי. השוטרים שחוסלו נמצאו בתוך רכב משטרתי אותו חטפו המחבלים שיצאו משם לבצע פיגועים נוספים. המחבלים לא היו מודעים לכך שאחד מהשוטרים שהיה מוטל באחורי הניידת, היה עדיין בחיים בזכות שכפ"צ חסין כדורים שחבש. עם זאת, הוא היה

ביום רביעי, ה-26 בנובמבר בשעה 21:15 (שעון מקומי), החלו פעילי טרור לתקוף במתואם שורה של יעדים במומבאי, הודו. במשך ימים ארוכים נמשכה המתקפה, ואיתה ערפל הקרב. גם לאחר שהוכרעו המחבלים, ניכר היה כי יחלוף זמן רב בטרם יתבררו הפרטים המזויקים של מה שהתרחש בעיר המאוכלסת ביותר בהודו. אף על פי כן, כבר עתה ניתן להציג חלק נכבד מדרכי הפעולה של המפגעים, ולנתח את השלכותיה של מתקפת הטרור.

תכנון הפיגועים במומבאי נמשך, כך על פי החקירה הראשונית, כשנה. עשרה גברים לפחות, בטווח גילאים שנע בין 18 ל-28, עברו אימונים והכשרות ברמה שלא הייתה מביישת חיילים ביחידות מובחרות. גורם משטרתי שהתראיין בעילום שם לסוכנות הידיעות רויטרס, טען כי מי שהעביר למחבלים את עיקר האימון הצבאי, היו קציני צבא לשעבר בצבא הפקיסטני [1].

המחבלים עברו אימוני לוחמה בשטח בנוי, ואימוני נשק ברמה גבוהה ביותר - על פי עדותם של עוברי אורח שנקלעו לתופת, המחבלים הקפידו לירות אך ורק כשנוצרה הזדמנות להרג, מתוך כוונה לחסוך בתחמושת. על פי העדויות, עמד לזכותם של המחבלים גם קור רוח - הם אלטרו מספר פעמים במקומות בהם נתקלו בבעיות ולמרות מספרם המועט לא חששו להיאבק באופן ישיר עם כוחות הביטחון ההודים.

המחבלים הוזנו במידע מודיעיני מעולה בטרם יצאו למתקפה. חודשים מספר טרם הפיגועים, הגיעו צוותי הכנה להודו למשימת איתור יעדים. המחבלים, שחולקו לארבעה צוותים, שיננו היטב את מיקומם של היעדים השונים. על פי מידע ששחררה ממשלת הודו, ניהלו המחבלים קשר טלפוני רציף עם יעד עלום בפקיסטן במהלך אירועי האש. הקשר, שבוצע על ידי טלפונים סלולאריים וטלפונים לווייניים, יורט על ידי המודיעין ההודי. מתברר, כי מפעיליהם של המחבלים יכלו להעניק למחבלים בכל זמן נתון מידע מזויק על היעד, מידע שכלל הפנייה

הלאומית ההודית, אשר איבדו את השלטון בבחירות הקודמות ב-2004. ה-BJP מתנגדים באופן רציף לכל משא ומתן עם פקיסטן וקוראים לשימוש ביד קשה נגד גורמי טרור שונים בהודו. השר ההודי שהתפטר היה למטרה קבועה לחציה של האופוזיציה, אשר ראתה בו אשם מרכזי באי ההצלחה הממשלתית ההודית למגר את בעיית הטרור.

טרם נקבע מועד לבחירות הקרובות, אולם החוק ההודי מחייב לקיים אותן לא יאוחר מחמש שנים לאחר הבחירות הקודמות. לפיכך, הבחירות הקרובות תיערכנה לא יאוחר ממאי 2009. הלך הרוחות בהודו נוטה כעת בביורר לעבר ה-BJP ושותפותיה לגוש המפלגות הלאומיות המונה 13 מפלגות. מנהיגה של ה-BJP, לאל קרישנה אדבאני, שכיהן כסגן ראש הממשלה ב-2004-2002, נחשב לבעל הסיכויים הטובים ביותר להיות ראש הממשלה הבא של הודו, בזמן שזהותו של מי שיתמודד מולו מטעם מפלגת הקונגרס האוחזת כיום בשלטון אינה ברורה עדיין.

מעמדו של מנמוהאן סינג, ראש הממשלה הנוכחי, התערער בחודשים האחרונים, לאחר שהעביר את ההסכם השנוי במחלוקת לשיתוף פעולה גרעיני עם ארה"ב. אם תתקבע בציבור התחושה כי מתקפת הטרור במומבאי יכלה הייתה להיות מצומצמת בהרבה לו תפקדו כוחות הביטחון והממשלה טוב יותר, ייחרץ גורלו הפוליטי של סינג.

במקרה כזה, תחפש מפלגת השלטון להציג פנים חדשות שלא יזוהו עם כישלונות הממשל הנוכחי. ראהול גנדי, בנה של סוניה, כבר בן 38. זהו גיל גבולי עבור נציג הדור הרביעי בשושלת המפורסמת בהודו, מאז היה. בעוד ישנם אלו שטוענים כי הוא עודנו צעיר, אצל רבים השם גנדי עדיין מעורר יראת כבוד והערצה בהודו. גם אם מפלגת השלטון תפסיד, כצפוי, את הבחירות הקרובות, עשוי גנדי להיות מועמדה לראשות הממשלה בבחירות הבאות.

העקבות מובילות לאיסלמבאד

מתקפת הטרור צפויה לזעזע את הממשלה בפקיסטן לא פחות מאת הממשלה ההודית. ההנהגה הפקיסטנית, השרויה במשבר בשנים האחרונות, עברה זעזוע עמוק עם ההתנקשות בבנאזיר בהוטו - פרוז מושארף הודח, ובבחירות שנערכו נבחר אלמנה של בהוטו, אסיף עלי זארדארי, לנשיא החדש. לעת עתה, מתקשה זארדארי להתמודד עם מערכת הלחצים הסבוכה המופעלת עליו בהנהגת המדינה.

המחבל שנתפס בחיים בעיצומה של המתקפה. צילום: טלוויזיה.

המחבל שנתפס הודה כי השתייך לארגון לאשקר א-טויבה, ארגון טרור פקיסטני-קשמירי בעל אידיאולוגיה גזענית. אנשי הארגון מתנגדים להודו, ישראל, רוסיה, סין ולמערב בכלל. הם מעוניינים בשחרור אזור ג'אמו וקשמיר מהשליטה ההודית ובכינונה של ח'ליפות אסלאמית בכל שטחי דרום אסיה – פקיסטן, בנגלדש והודו.

בירוקרטיות שונות, אפשרו למספר קטן כל כך של מחבלים לבצע מתקפה גדולה כל כך.

שר הפנים ההודי, שיבראג'י פאטיל הגיש את התפטרותו לנוכח אוזלת היד הממשלתית. היועץ לביטחון לאומי של הודו הציע להתפטר לאחר הודעתו של שר הפנים וההערכה היא שסדרת ההתפטרויות הממשלתית תימשך, ושלאירועים במומבאי תהיה השפעה דרמטית על בחירות 2009 בהודו.

מבחינת הממשלה ההודית, שהודיעה כי תשהה את שיחות השלום עם פקיסטן כצעד תגובה ראשוני לפיגועים, מדובר בבעיה מדינית-ביטחונית-פוליטית חמורה ביותר. ההודים מודעים לכך שהם אינם יכולים להרשות לעצמם שלא להגיב על אירועי הדמים במומבאי. מדובר באירוע קשה אחרון בסדרה של אירועי טרור בשנים האחרונות בהודו, שכבר זיכו את הממשלה ההודית בביקורת חריפה מצד האופוזיציה במה שהוגדר כ"מדיניות של חולשה" כלפי הטרור. במפלגת השלטון טוענים מנגד כי תגובה חריפה מדי נגד פקיסטן תערער את הממשלה ותסלול את הדרך לחזרתם של גורמי הצבא ללב הממשל, ולשיבתה של פקיסטן לדיקטטורה צבאית.

את עיקר הביקורת נגד הממשלה מובילים אנשי מפלגת ה-BJP, המפלגה

שמו של הארגון המבצע אינו ידוע כאל-קעידה או ארגונים אחרים, אך רשימת הפיגועים בהם היו מעורבים אנשי ארוכה. בשנת 2000, רצחו אנשי הארגון 35 סיקים בג'אמו וקשמיר. בפיגועים בלונדון ביולי 2005, בהם נרצחו 52 בני אדם, נטען כי הייתה זו פעולה משולבת של אל-קעידה ולאשקר א-טויבה. באותה שנה נהרגו 60 בני אדם בפיגוע שביצע הארגון בניו-דלהי. גם המתקפה ביולי 2006 על מערך הרכבות במומבאי, מתקפה בה נהרגו 211 בני אדם, הייתה פרי מעשי הארגון הרצחני. מתוך 700 בני אדם שנרצחו בשנים האחרונות בהודו, אחראיים אנשי לאשקר א-טויבה לרובם המכריע של הנרצחים.

משבר פוליטי בהודו

חקירת המחבל הובילה את ממשלת הודו להפנות אצבע מאשימה כלפי ממשלת פקיסטן. לטענת ההודים, מתעלמים הפקיסטנים באופן שיטתי מפעילות הארגון, אשר מלבד פעולות טרור בהודו, מעורב גם בפעילות הטאליבן באפגניסטן. ההודים פרסמו בימים שלאחר הפיגועים סדרה של ידיעות שהעידו כי היו להם התראות ממוקדות באשר לפיגועים, כולל הפיגוע בבית המלון טאג' מאהאל. כיום מודים ההודים כי סדרה ארוכה של כשלונות, ביניהם ההתייחסות להתראות, רמת האבטחה, כשירות הכוחות המקומיים לטפל בפיגוע ובעיות

אחד ממלונותיה המפוארים של מומבאי עולה בלהבות לאחר הפיגוע. צילום: טלוויזיה.

הנשיא הטרי מכיר בעובדה כי הוא אינו השולט היחיד בארצו, לנוכח העובדה כי ארגוני הטרור פועלים בה באין מפריע מצד אחד. פירוש הדבר כי יכולתה של ממשלת פקיסטן להתמודד בעצמה עם לאשקר א-טויבה ולהוכיח לממשלת הודו כי היא נלחמת בטרור, מוגבלת ביותר.

מלבד הטרור הקשמי מוזרח והטרור הטאליבני ממערב, מתמודדת ההנהגה עם אסלאם קיצוני במרכזי הערים הגדולות. בנוסף, נראה כי האליטה הצבאית נאמנה עדיין למושארף ולמתנגדים אחרים להנהגתו של זארדארי. לקלחת הזאת ניתן להוסיף את הלחץ האמריקני שהתגבר בשנה האחרונה להשיג הישגים משמעותיים יותר בזירה האפגנית.

האמריקנים האשימו את פקיסטן כי אינה פועלת מספיק כדי למגר את פעילות הטאליבן במחוזות הפשטונים של המדינה, והחלו תוקפים מטרות בתוך שטחה הריבוני של מי שהייתה עד לא מכבר בת בריתה החשובה ביותר באזור. הפעילות האמריקנית גבתה את חייהם של מחבלים רבים כמו גם אזרחים תמימים וגרמה למשבר ביחסים בין ארה"ב לפקיסטן, שם מרגישים במסדרונות השלטון בלחץ האופוזיציוני להגיב בחריפות לתקיפות האמריקניות.

הלחץ האמריקני עשוי להתגבר עם כניסתו אובאמה לבית הלבן. בניגוד לנשיא בוש שראה במושארף ובפקיסטן בני ברית חשובים במלחמה העולמית בטרור, אובאמה סבור כי תפקידה של פקיסטן מפותק בלשון המעטה והביע בעבר תמיכה בפעילות בתוך פקיסטן כדי להשיג יעדים במלחמה בטרור. מבחינת אובאמה, אחת הטעויות הגדולות ביותר של בוש בניהול המלחמה העולמית בטרור, הייתה המלחמה בעיראק. לדעת אובאמה היה מוטל על בוש להתמקד בגזרת אפגניסטן ממנה יצאו הפיגועים ב-11 בספטמבר. כעת, מתעתד אובאמה לנסות ולמגר את קיני הטרור באפגניסטן, ובכללם לפעול נגד מי שסייע לטאליבן להתחזק – פקיסטן.

האליטה הביטחונית בפקיסטן נוהגת מאז ומתמיד כמדינה בתוך מדינה. בתוך האליטה הזו בולט אחד משלושת ארגוני המודיעין המרכזיים של פקיסטן ובוודאי שהחזק שבהם – ה-ISI (המודיעין הבין-שירותי - Inter-Services Intelligence), שמופקד על קשת רחבה של פעילויות. יותר מכל, מזכיר הארגון בפעילותו את הק"ב האימנטי. אנשיו מופקדים על מעקב אחר האוכלוסייה, כולל אנשי צבא וממשל. הארגון מעורב בפרויקט הגרעין, בפעילות טרוריסטית בחו"ל וכן בפעילות ריגול רגילה. למעשה, אין דבר הנוגע

ההודים מודעים לכך שהם אינם יכולים להרשות לעצמם שלא להגיב על אירועי הדמים במומבאי, אך חוששים כי תגובה חריפה מדי נגד פקיסטן תערער את הממשלה ותסלול את הדרך לחזרתם של גורמי הצבא ללב הממשל, ולשיבתה של פקיסטן לדיקטטורה צבאית.

ויציגו לו ההודים הוכחות לקשר פקיסטני, יפעל בכל עוצמתו כדי לפגוע בקשר הזה.

זארדארי אף טען כי למרות שאינו יודע על מעורבות פקיסטנית ממשלתית ספציפית, הוא מאמין כי האזרחים הפקיסטנים שביצעו את הפיגועים הם אותם אנשים המאיימים על שלטונו שלו, ולכן הביע שותפות גורל עם ממשלת הודו במאבקה בטרור. הוא אף הציע בתחילה, במה שעשוי להפוך להצעה אירונית עם התקדמות חקירת הפיגועים, כי ראש ה-ISI בכבודו ובעצמו יגיע להודו כדי לסייע במאמץ המודיעיני לחקר הפיגועים. לאחר מכן שינה זארדארי את דעתו והציע כי קצין זוטרי יותר יגיע להודו, באומרו כי הוא לא הובן בתחילה. ההנחה היא כי המודיעין הפקיסטני השפיע על זארדארי לחזור בו מכוונתו הראשונית, מה שעשוי להצביע על ראייה נוספת למעורבות הפקיסטנית הממשלתית [2].

ראש ה-ISI הנוכחי, אחמד שוגיה פשה, שצמח בשדרות הצבא הפקיסטני, מונה לתפקידו חודשיים קודם לכן. פשה, שמונה על ידי הממשלה החדשה של גילאני וזארדארי, נבחר לתפקיד בגלל התנגדותו לטאליבן ולשאר הכוחות הטרוריסטים הפועלים באזור, והוא נחשב לאאוטסיידר בארגון. העובדה כי הוא זמן קצר בתפקידו והעובדה כי לא היה מעורב בפעילות המודיעינית בטרם מונה לתפקיד, ובכפוף לכך שתכנון הפיגועים אך כשנה, מנקה על פניו את

לביטחונה הלאומי של פקיסטן אשר ה-ISI אינו מעורב בו.

ראשי הזרוע המודיעינית הזו נהנו תמיד ממעמד עליון בממשל הפקיסטני. בימיו של מושארף ובימי הגנרל זיא אל-חוק, נתנו ראשי הארגון דין וחשבון אך ורק למנהיג המדינה. רק תקופה אחת בתולדות ה-ISI הייתה תקופה שבה הוצרו צעדיו של הארגון. היה זה בימיו של אביה של בנאזיר בהוטו, זוליפיקאר עלי בהוטו, אשר ראה בפעילותו של הארגון סכנה לדמוקרטיה הפקיסטנית. בהוטו עצמו הוצא להורג בהוראת אל-חוק. מאז נטען כי ה-ISI היה ככל הנראה מעורב בתפירת תיק האישומים נגד בהוטו. בתו נרצחה כ-20 שנה לאחר מכן, ורבים משוכנעים כי גם במקרה שלה, ה-ISI שיחק תפקיד מרכזי.

ה-ISI הוא גם הגוף המודיעיני שעמד מאחורי הקמת הטאליבן בפקיסטן ואשר תמך בפעילותו של לאשקר א-טויבה בקשמיר. לא ברור עד כמה מהפעילויות האלה היו ידועות בסביבתם של נשיאי פקיסטן השונים, וייתכן כי פעולות אלה נעשו ללא ידיעתם, אם כי הסיכוי לכך קלוש. מנהיגה הנוכחי של פקיסטן, זארדארי, נתפס כאיום עבור הארגון ויש להניח כי הוא ממודר מהפעולות השונות. עדות לכך התקבלה בתגובתו של זארדארי לאירוע, כשהורה לכל הדוברים הממשלתיים להכחיש כל מעורבות פקיסטנית לאירוע והתחייב כי במידה

זארדארי ופשה ממעורבות בפיגועים
במומבאי, אף אם אכן יש ל-ISI מעורבות
בהם.

האם תפרוץ מלחמה?

מבחינת ההודים, ישנה חשיבות רבה
להוכיח כי אכן פקיסטן מעורבת
בפיגועים. הממשלה ההודית מהססת
כאמור לצאת למבצע רחב היקף נגד
פעילות טרור בקשמיר, או כל פעילות
צבאית אחרת בשטחה של פקיסטן. כדי
לעשות זאת, מבקשים ההודים, אשר עד
כה השיגו רק ראיות נסיבתיות, להוכיח
קשר ישיר בין המחבלים ובין גורמים
ממשלתיים בפקיסטן. יחד עם זאת העלו
ההודים את רמת הכוונות שלהם למה
שהוגדר כ-"רמה מלחמתית". פקיסטן,
שאינה מעוניינת בעימות צבאי, הודיעה
בתגובה כי תקפיא את פעילותה נגד
ריכוזי הטאליבן ואל-קעידה בגבול עם
אפגניסטן, עד שהודו תסיר את רמת
הכוונות הגבוהה.

מזכירת המדינה האמריקנית, קונדוליסה
רייס, אשר מכירה את המידע שעולה
מחקירת הפיגועים, קראה לממשלת
פקיסטן לפעול בצורה שקופה ככל שניתן
בנושא הפיגועים, כדי להגיע במהירות
לחקר האמת. ערב ביקורה באזור, אמרה
רייס כי אין בכוונתה להפנות אצבע
מאשימה, אך הוסיפה כי ברור לה שישנה
חשיבות רבה לשיתוף הפעולה של ממשלת
פקיסטן בחקר האירועים.

בהתחשב בהיסטוריה המשותפת של שתי
המדינות וביכולות הגרעיניות שלהן,
האיום במלחמה בין הצדדים הופך
לשאלה בעלת חשיבות עולמית. אין פלא
שהאמריקנים שולחים את מזכירת
המדינה להודו. מנהיגים אחרים צפויים
להגיע אף הם להודו בימים הקרובים,
פחות כדי להציע את תנחומיהם ויותר
כדי לנסות ולהשפיע על הממשלה ההודית
שלא לפעול בפיזיות.

נראה כיום כי לשתי הממשלות, הודו
ופקיסטן, אין מוטיבציה רבה לצאת
למלחמה, אולם מבחינת הממשלה
ההודית, לא ניתן להתעלם מהאירוע הזה
ללא תגובה. מעבר להשלכות הפוליטיות
הפנימיות, מעוניינים ההודים לקבוע
מסגרת חדשה של חוקים במאבקם
בטרור, הכוללת גם גביית מחיר ממי
שמעורב בטרור.

ניסיון מלחמות העבר בין המדינות
מוכיח, כי השפעת הקהילה הבינלאומית
על המתרחש רבה, ואכן מלחמות העבר
נותרו מצומצמות יחסית בהיקף הלחימה
ובזמן הלחימה. הודו נמצאת במלכוד –
מחד, ההודים עצמם הגדירו את
המתקפה כ"11 בספטמבר של הודו".

מכיוון שכך, ספק רב אם הם יגיבו עליה
בתקיפה סמלית של מחנות אימונים
לטרוריסטים. מאידך, פעולה שתאלץ את
פקיסטן להגיב עלולה להתדרדר במהירות
למלחמה כוללת ואף להפלתו של משטר
זארדארי-גילאני.

כך או כך, בזמן הקרוב תגיע תגובה
ההודית. בהנחה כי ההודים לא יצליחו
לשים את ידיהם על מנהיגי ארגון הטרור,
הם יבקשו לפעול נגד מטרה משמעותית
לממשל הפקיסטני, דוגמת פעילות בחלק
הפקיסטני של קשמיר. בעשותם כן, יביאו
ההודים בחשבון את אי הוודאות
המאפיין את האזור, ואת הסכנה כי כל
תגובה שלהם למתקפת הטרור עלולה
לדרדר את המצב באזור במקום לייצבו.

הערות

1. "Rice urges Pakistan to cooperate in
Mumbai inquiry", Reuters, 01/12/2008
2. "Pak backtracks: ISI chief too senior
to visit India", Express news service,
30/11/2008

מבחן ליסבון

אלון לוי ויובל בוסתן

החודש תמלא שנה לחתימה על אמנת ליסבון, שכמה על חורבותיה של החוקה האירופית. חשיבות היוזמה, שנועדה לשפר את תהליכי קבלת ההחלטות באיחוד ולהתאימם למסגרת הרחבה של 27 חברות, גדלה נוכח הבעיות המשותפות איתן מתמודדות מדינות היבשת בתחומי החברה והכלכלה. כשמרבית מדינות האיחוד כבר אישרו את האמנה, שבים הזרקורים ומתמקדים באירלנד המתנגדת, בניסיון להשיג פריצת דרך.

והעמידו את ממשלתם בפני מבוכה מדינית קשה. מקרה דומה אירע סביב אמנת ניס ב-2001. אמנה זו, שיועדה להכין את הקרקע להרחבתו של האיחוד האירופי מזרחה, כפי שאירע ב-2004, נדחתה על ידי העם האירי בפעם הראשונה ב-2001, אך אושרה במשאל עם שני ב-2002.

הסיבה לדחיית אמנת ניס בפעם הראשונה, הייתה פוליטית אך גם פרוצדוראלית - תומכי החוקה לא טרחו להגיע לקלפיות בהמוניהם ורק 34% מהאירים השתתפו במשאל העם. ההתנגדות הפוליטית של כ-54% מהבוחרים שכן השתתפו, נגעה לכך שאירלנד כמדינה קטנה, עשויה הייתה להיפגע מהרפורמה שהציעה אמנת ניס, מאחר ואמנה זו הציעה ייצוג במוסדות האיחוד על פי גודלן של המדינות.

במאמץ לשפר את סיכויי קבלתה

של היוזמה בכל מדינות האיחוד,

החליטו מנהיגיו להביא את

היוזמה לאישור בבתי הנבחרים

של המדינות, במקום להסתכן

במבוכה חוזרת במשאל עמ.

חשש אחר היה כי אישור האמנה יפגע בנייטראליות של אירלנד, מאחר והידוק הקשר בין מדינות האיחוד נגע גם לנושאים מדיניים וביטחוניים, ולא רק לנושאים כלכליים כפי שנבע מאמנת מאסטריכט שהקימה את האיחוד. לבסוף, נמצא נוסח שהתקבל על ידי האירים שריכך את לשון הסעיפים הבעייתיים, ובמשאל העם ב-2002 בו השתתפו כמחצית מהאירים, זכתה אמנת ניס לתמיכה 63% מהמצביעים.

סקרים שנערכו לאחר שלילת אמנת ליסבון באירלנד, הצביעו על מספר בעיות שהיו לאירים עם אישור האמנה, בעיות דומות לבעיות שצפו בזמן הניסיון לאשר את אמנת ניס. הבעיה המהותית ביותר, עליה הצביעו 40% ממתנגדי האמנה, הייתה חוסר השקיפות וחוסר היכולת הממשלתית להסביר לפרטי פרטים את משמעות אישור האמנה. האירים חשו כי נושאים רבים שיושפעו מאישור האמנה נותרו מעורפלים. כך למשל נישואין חד מיניים, זכויות עובדים, אנרגיה גרעינית ועוד.

בעיות אחרות שהעלו מתנגדי האמנה נגעו לחששם של האירים מפגיעה בזהותם הלאומית, עם הידוק הקשר בין מדינות האיחוד ובדרך להפיכת האיחוד למעין

בהכירם בעובדה כי כשלוש נוסף יגנוז את היוזמה לזמן רב, התגייסו כל המנהיגים על מנת לוודא שהחוקה החדשה תתאים לרוחם, ותאושר במועד. לחצים מצד המנהיגים הביאו למו"מ ארוך וממושך. היוזמה לא כונתה עוד "חוקה" אלא "אמנה", וסעיפים רבים מהחוקה המקורית, שחיקו את מוסדות האיחוד על חשבון הפרלמנטים המקוריים, נמחקו. עם זאת, העקרונות המרכזיים נותרו במקומם: זכות הווטו הוחלפה בשיטת הצבעה יחסית ולאישור האירופי ימונו נשיא ושר חוץ במשרה מלאה, שייבחרו זמן קצר לאחר אישור האמנה.

ב-13 בדצמבר 2007, התכנסו מנהיגי האיחוד בבירת פורטוגל, הנשיאה התורנית של האיחוד דאז, וחתמו על האמנה החדשה, היא אמנת ליסבון. במעמד החתימה הוסכם כי על כל מדינות האיחוד לאשר את האמנה בתוך שנה, כלומר עד דצמבר 2008. עמידה בלוח הזמנים עתידה הייתה לאפשר את כניסת האמנה לתוקף בינואר 2009.

במאמץ לשפר את סיכויי קבלתה של היוזמה בכל מדינות האיחוד, החליטו מנהיגי האיחוד להביא את היוזמה לאישור בבתי הנבחרים של המדינות, במקום להסתכן במבוכה חוזרת במשאל עמ. בהיבט הפרוצדוראלי, הוחלט כי כל מדינה שתאשר את האמנה, תפקיד את אישורה בידי ממשלת איטליה, שתציג את כלל האישורים במעמד אישורה הסופי של האמנה, ברומא.

בתוך חודשים ספורים מטקס החתימה על אמנת ליסבון, צברו תהליכי האישור תאוצה במרבית מדינות האיחוד. ניכר היה כי למעט בעיות נקודתיות שנחשבו פתירות, המכשול האמיתי היחיד שעמד בדרכה של האמנה היה באירלנד. שם, פסיקה של בית המשפט העליון מ-1987 קבעה כי חתימה על כל אמנה בינלאומית שעשויה להשפיע על מדיניות החוץ של אירלנד, חייבת באישור במשאל עמ.

הסיוט האירי

במשאל העם שנערך באירלנד ב-12 ביוני 2008, דחו האירים את אמנת ליסבון,

האיחוד האירופי מתמודד, מיום הקמתו כמעט, עם סבך בירוקראטי המקשה על תפקודו. צירופן של עשר חברות חדשות ב-2004, הפך את דרך קבלת ההחלטות באיחוד מלא יעילה לבלתי אפשרית. מנהיגי היבשת שקדו על חוקה חדשה שתחולל רפורמה במוסדות האיחוד ותשפר את פעילותו. הנוסח הסופי של החוקה אושר על ידי המנהיגים ביוני 2004 באירלנד, ונחתם רשמית באוקטובר אותה שנה ברומא.

החוקה הציעה שינויים מרחיקי לכת באופן פעילותו של האיחוד ובראש ובראשונה בדרך קבלת ההחלטות שלו - במקום ההכרח לקבל החלטות פה אחד, נקבע בחוקה כי לשם החלטות דרוש רוב "כפול", קרי - רוב של 55% מקולות המדינות, בתנאי שאוכלוסיית המדינות מהווה 65% מאוכלוסיית האיחוד. במילים אחרות, סעיף זה ביטל את זכות הווטו שהחזיקה כל מדינה, ושימר במידה מסוימת את יכולתן של המדינות הגדולות באיחוד לחסום החלטות שאינן לרוחן.

החוקה הועמדה לאישור מדינות האיחוד. מתוך 25 החברות, 10 החברות החדשות לא הביעו התנגדות מיוחדת, 10 הכריזו על משאל עם בנושא, ו-5 אישרו את החוקה בפרלמנט. בפברואר 2005, נערך משאל העם הראשון, בספרד. החוקה אושרה בתמיכת 77% מהמצביעים הספרדים. אך כאן הסתיימו החדשות הטובות מבחינת חסידי החוקה. ב-29 במאי, דחו 55% מהצרפתים את החוקה. שלושה ימים לאחר מכן הגיעה המהלומה השנייה מהולנד, שם שיעור המתנגדים הגיע ל-61%. החוקה האירופית, למבוכת מנהיגי האיחוד, נגנזה.

בתחילת 2007, הפכה קאנצלרית גרמניה, אנגלה מרקל, לנשיאה התורנית של האיחוד. מיד עם כניסתה, הכריזה על כוונתה להחיות את יוזמת החוקה האירופית ולמצוא את הדרך לאשרה בכל המדינות החברות. בחגיגות היובל להסכם רומא, שייסד ב-1957 את השוק האירופי המשותף, הכריזו המנהיגים כי יפעלו לאשרורה של חוקה חדשה עד אמצע 2009.

מנהיגי האיחוד בטקס התחימה על אמנת ליסבון. צילום: האתר הרשמי.

נכון לתחילת דצמבר 2008, הפקידו 22 מתוך 27 מדינות האיחוד את הסכמתם הרשמית לאמנת ליסבון בידי ממשלת איטליה. בשלוש מדינות נוספות – גרמניה, פולין ושבדיה, אושרה האמנה בכל בתי הנבחרים, אך טרם הופקדה רשמית, כל אחת מסיבותיה שלה.

על פי נוסח האמנה, במידה והיא לא תאושר בתוך שנה, היא תיכנס לתוקף ביומו הראשון של החודש העוקב לחודש שבו אישרה המדינה האחרונה באיחוד את האמנה. לפיכך, מקווים באיחוד לערוך משאל עם חדש באירלנד באביב. ראש ממשלת אירלנד, בריאן קוואן, התווכח באמנה, התמקד מאז הכישלון במשאל העם בניסיון למצוא דרך יציאה מהתסבוכת. קוואן מתעתד להציג מתווה לאישור האמנה באירלנד כבר בפסגת הארגון הקרובה בבריסל [5].

חשיבותה של אמנת ליסבון להמשך תפקודו של האיחוד היא קריטית. על אף כוחו הכלכלי המצרפי העצום של האיחוד – כ-31% מהכלכלה העולמית, לא מצליחים האירופים להשפיע על הנעשה בעולם באופן שבו מצליחים האמריקנים או אף הרוסים. הסיבה היא הקושי הבירוקרטי לקבל החלטות כיום החורגות מהתחום הכלכלי, בשל הצורך בהסכמתן של כל 27 החברות. אישור האמנה יעניק כוח פוליטי רב יותר למדינות הגדולות – גרמניה, צרפת, בריטניה, איטליה וספרד על חשבוןן של מדינות קטנות כגון המדינות הבלטיות, קפריסין, מלטה ועוד.

בספטמבר 2008, העלה העיתון דר שפיגל טענה כי מאחורי מחנה המתנגדים לאישור אמנת ליסבון באירלנד, עמדו מיליארדרים אמריקנים המקורבים לתפיסות הניאו-שמרניות. על פי העיתון, נעשה הדבר כדי להנציח את חולשתו המדינית של האיחוד בהשוואה לעוצמה המדינית האמריקנית [6].

ושבדיה צפויה להפקיד את האישור ברומא בחודש בקרוב.

המכשול השני המשמעותי שעמד בדרכה של האמנה הוסר רק בשבוע שעבר, כשבית המשפט לחוקה ביציה פסק כי אמנת ליסבון אינה עומדת בניגוד לחוקה הצ'כית, כפי שטענו מפלגות האופוזיציה במדינה. מפלגת השלטון במדינה בה שורר תיקו פוליטי בין הגושים מתנגדת לאמנת ליסבון. באוקטובר האחרון זכתה מפלגת האופוזיציה הפרו-אירופית בניצחון משמעותי בבחירות לסנאט, כשזכתה ב-27 מתוך 81 המושבים שעמדו לבחירה. ניצחון זה שיפר באופן ניכר את סיכויי אישורה של אמנת ליסבון, שתעלה להצבעה בבתי הנבחרים ב-9 וב-10 בדצמבר. על פי כל הסימנים, צ'כיה, שאימה להפוך למתנגדת השנייה אחרי אירלנד, תספיק לאשר את אמנת ליסבון עוד לפני הפיכתה לנשיאה התורנית של האיחוד האירופי, ב-1 בינואר 2009 [3].

מאמץ אחרון

ב-11 בדצמבר יתכנסו מנהיגי האיחוד במרכז האיחוד בבריסל על מנת לדחוף ביחד לאישורה הסופי של האמנה במדינות שטרם עשו זאת, ובראש ובראשונה למצוא פתרון לבעיית אירלנד. באירופה מכירים כבר בעובדה כי לא יעמדו ביעד של אישור האמנה ב-1 בינואר ומתמקדים ביעד חדש: הבחירות לפרלמנט האירופי בחודש יוני בשנה הבאה. אישור אמנת ליסבון לפני ההצבעה יחזק את מעמדו של הפרלמנט ויקנה לבחירות נופך היסטורי [4].

יחידה מדינית על-לאומית מגובשת. 59% מהאירים, על פי סקר שנערך בעבר, הגדירו עצמם כאירים בלבד, המספר השני הכי גבוה באיחוד כולו, אחרי הבריטים [1]. חששם של האירים מפגיעה בנייטרליות של ארצם ומפגיעה במערכת הכלכלית-חברתית המשגשגת שלהם, כתוצאה מחקיקה אחידה בתחום הכלכלי-חברתי, היוו מכשולים נוספים בדרך לאישור האמנה.

אירלנד, הנהנית מזה שנים משגשוג כלכלי מרשים ונמצאת בצמרת האירופית במושגים של רמת חיים, חוששת שאישור אמנת ליסבון תוביל לשינוי מהותי במבנה החברתי האירי. הכוח הפוליטי שיוענק למדינות הגדולות באיחוד יאפשר להן להעביר רפורמות מחייבות לכלל מדינות האיחוד, כולל מדינות הגירה, מיסוי, זכויות עובדים ונושאים הנוגעים לדת – האוכלוסייה האירית נחשבת לאחת השמרניות באירופה, ועניינים כגון נישואין חד מיניים או הפלות, מהווים טאבו בקרב רוב האוכלוסייה.

פסיקה של בית המשפט העליון באירלנד ב-2006, דחתה עתירה של שתי נשים שביקשו להתחתן, פסיקה ששיקפה את הלך הרוחות באירלנד. הפלות באירלנד אסורות כיום למעט במקרה של סכנה לילדות, וסקרים הנערכים מעת לעת, מוכיחים כי רוב האוכלוסייה מתנגדים להפלות, אלא במקרים מסוימים [2].

משוכות נוספות

נכון לתחילת דצמבר 2008, הפקידו 22 מתוך 27 מדינות האיחוד את הסכמתם הרשמית לאמנת ליסבון בידי ממשלת איטליה. בשלוש מדינות נוספות – גרמניה, פולין ושבדיה, אושרה האמנה בכל בתי הנבחרים, אך טרם הופקדה רשמית, כל אחת מסיבותיה – בגרמניה, אישור הנשיא, הורסט קלר, את האמנה באוקטובר השנה, אך הוא הכריז כי לא יפקיד את האישור ברומא עד להכרעת בית המשפט לחוקה בעתירות שהגישו מתנגדי האמנה. עתירות אלו צפויות להידחות בתחילת 2009.

בפולין, חתם אמנם הנשיא לך קצ'ינסקי, הנמנה על מחנה האירו-סקפטים, על אישור האמנה, אך טען במשך כמה חודשים כי אין טעם להמשיך בתהליך נוכח דחייתה באירלנד. בשבועות האחרונים הוא נמצא תחת לחץ כבד מצד הנשיא התורן של האיחוד סרקוזי להפקיד את האישור הרשמי ברומא, והוא צפוי לעשות כן בשבועות הקרובים. בשבדיה תהליך האישור היה מורכב וכלל הסתייגויות מגורמים רבים בזירה הלאומית. אישור האמנה הושלם על ידי הפרלמנט רק באמצע החודש שעבר,

2. Gudrun Schultz, "Ireland High Court Rules Against Gay 'Marriage' Citing Harm to Children", 15/12/2006, LifeSiteNews.com

3. "Czech eurospectics routed in polls ahead of Lisbon Treaty vote", AFP, 25/10/2008

4. "EU wants ratification of Lisbon Treaty before June 2009 elections", Xinhua, 18/11/2008

5. "Irish PM seeks way to ratify rejected EU treaty", Reuters, 01/12/2008

6. Hans-Jurgen Schlamp, "Wie ein Milliard'r Europa aufschreckt", Spiegel Online, 28/09/2008

ראש ממשלת אירלנד, בריאן קוואן עם סרקוזי - נערכים לקרב. צילום: ממשלת אירלנד.

דוברים אירופים שונים הפעילו על האירים לחץ באומרים כי אי-אישורה של האמנה עשוי להוביל לנקיטת צעדים נגד אירלנד, כולל סילוקה מהאיחוד או פגיעה במעמדה כחברה מלאה. האירים מעוניינים לקיים משאל עם חדש באביב הקרוב.

האירופים מאחר וגם השינוי החדש עשוי שלא להתקבל על ידי האירים ובכך למוסס את האמנה לחלוטין.

האפשרות השלישית היא לבצע תיקון באמנה המוצעת באופן שכזה, שלא יידרש שינוי חוקתי באירלנד כדי לאמץ את האמנה, ולכן לא יהיה צורך במשאל עם אלא באישור הפרלמנט האירי בלבד. האפשרות האחרונה שתעמוד בפני האירופים, תהיה לדחות את אמנת ליסבון לחלוטין, ולנסות ולמצוא נוסח חדש, תוך בחינה מדוקדקת של הביקורת כלפי האמנה, כפי שהוצגה עד כה על ידי מדינות שונות.

ארבע האפשרויות נראות בעייתיות ביותר, ויש להניח כי מדינות האיחוד יפעילו את מיטב השפעתן סביב משאל העם הבא, כדי להימנע מכישלון. הקמפיין סביב משאל עם באירלנד ימשוך כסף זר ויגרור את העם האירי למאבק פוליטי עתיר התרגשות. בסיומו תדע אירופה האם היא עומדת בפני דף חדש, או שמא, ממשיכה בקיפאון הפוליטי המאפיין אותה למן יסוד האיחוד.

הערות

1. Richard Sinnott, "Deeper look at poll illuminates complex reasons for result", The Irish Times, 14/06/2008

דוברים אירופים שונים הפעילו על האירים לחץ באומרים כי אי-אישורה של האמנה עשוי להוביל לנקיטת צעדים נגד אירלנד, כולל סילוקה מהאיחוד או פגיעה במעמדה כחברה מלאה. האירים מעוניינים לקיים משאל עם חדש באביב הקרוב, וממשלת אירלנד התומכת באימוץ האמנה, מתעתדת להשקיע משאבים רבים בהסברה, כדי להפחית מהעמימות שחשים האירים כלפי האמנה.

כישלון במשאל העם השני יעמיד את אירופה בפני דילמה אמיתית. כל זמן שהאמנה לא זוכה לאישור פירושו פגיעה ישירה באיחוד. המשבר הכלכלי העולמי המאיים להחריף, מדגיש היטב את הבעייתיות, מאחר וללא האמנה תתקשה אירופה לקבל החלטות מסוימות שעשויות לסייע לה להיחלץ מהמשבר. ארבע אפשרויות יעמדו בפני האירופים במידה וידחו האירים את משאל העם השני. האפשרות הראשונה היא לנסות ולעקוף את אירלנד. מדובר באפשרות בעייתית מאחר וחוקי האיחוד מעניקים לאירים את הכוח להתנגד, וכדי לסלק מהאיחוד או לפגוע בזכויותיהם יידרש תהליך דומה לתהליך של אישור האמנה – קרי הסכמה של כל החברות האחרות.

האפשרות השנייה שתעמוד בפני האיחוד תהיה לבצע שינויים באמנת ליסבון, באופן שיקל על האירים לתמוך באמנה. גם במקרה הזה, יידרש תהליך של אישור של כל המדינות, ומדובר בהימור עבור

באוירה ניוחה

ענו על 20 השאלות שלפניכם. התשובות – בעמוד הבא

1. מה מיוחד בתאריך ה-5 באוקטובר 1582?
2. מה היה הסכם בקרת הנשק הראשון שנחתם במלחמה הקרה הראשונה?
3. מי הייתה האישה הראשונה שעמדה בראש מדינה מוסלמית?
4. מהו שמה הנוכחי של דהומיי?
5. מי ירשה את הרפובליקה ההלווטית?
6. אילו מדינות מודרניות שוכנות בשטח עליו שלטה בשנות ה-20 וה-30 הרפובליקה הסוציאל-פדרטיבית הסובייטית של עבר הקווקז?
7. מתי אישרה מדינת מיסיסיפי את התיקון ה-13 לחוקת ארה"ב, שביטל את העבדות?
8. מה היה שמו של המטבע הסלובני, טרם המעבר לאירו?
9. מה היה הפיצוץ החזק ביותר שהיה מעשי ידי אדם טרם הפצצה הגרעינית?
10. דגלה הראשון של איזו מדינה כונה דגל האיחוד הגדול (Grand Union Flag)?
11. מי ירש את שארל דה-גול כנשיא צרפת?
12. מה שמה הנוכחי של ירבה בואנה?
13. ומיהן קונסטנטינופול ואנגורה של היום?
14. מי היה התאגיד הרב-לאומי הראשון בעולם, והראשון להנפיק מניות?
15. איזו תחרות כונתה "פעמון החירות"?
16. מהי העיר הגדולה בעולם במונחי שטח?
17. איזו מלחמה כונתה "מלחמת החורף"?
18. מיהן שלוש הערים המאוכלסות ביותר בעולם (בתחומי העיר בלבד)?
19. מה שמו של הארגון שביצע את מתקפת הטרור בסוף החודש שעבר במומבאי?
20. מיהו נשיא פקיסטן הנוכחי?

תשובות לשאלות הטריוויה

1. תאריך זה לא התקיים מעולם. במעבר מהלוח היוליאני לגרגוריאני קפצו מ-4 באוקטובר ל-15 באוקטובר למחרת.
2. הברית האנטרקטית, שאסרה פעילות צבאית באנטארקטיקה, נחתמה בדצמבר 1959.
3. בנויר בהוטו, שהייתה לראש ממשלת פקיסטן בדצמבר 1988. בדצמבר 2007 היא נרצחה בעיצומו של מסע בחירות סוער.
4. בנין. שמה שונה ב-1975 על שם ממלכה קדומה ששכנה באזור.
5. שוויץ. הרפובליקה ההלווטית בוטלה על ידי צרפת בפברואר 1803.
6. גיאורגיה, ארמניה ואזרבייג'אן. הרפובליקה המאוחדת הייתה אחת מארבע הרפובליקות המייסדות של ברה"מ, לצד רוסיה, אוקראינה ובלארוס.
7. מרץ 1995. התיקון נדחה בעת הצגתו על ידי נציגי המדינה, ואושר רשמית רק כעבור 130 שנה.
8. טוֹלֵר. הוא עצמו החליף את הדינר היוגוסלבי לאחר היציאה לעצמאות ב-1991.
9. פיצוץ הליפקס, שהתרחש בנובה סקוטיה שבקנדה בדצמבר 1917, בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה. הפיצוץ ארע כשספינה נורווגית התנגשה בספינת התחמושת הצרפתית "מון בלאן", שנשאה כ-2,500 טונות של חומרי נפץ שונים. הפיצוץ החריב לחלוטין שטח עירוני בגודל של 1.3 ק"מ. 1,600 בני אדם נהרגו ו-9,000 נפצעו. עוגן המון בלאן נמצא חמישה ק"מ מנקודת הפיצוץ.
10. ארצות הברית. בדגל המקורי היה סמל האיחוד הבריטי במקום הכוכבים בדגל הנהוג כיום. ב-1777 אומץ הדגל הנהוג כיום, בו הוטבעו כוכבים כמספר המדינות החברות באיחוד.
11. ז'ורז' פומפידו, שהיה ראש הממשלה תחת דה-גול, נבחר לנשיא ב-1969. הוא החזיק בתפקיד עד מותו, ב-1974.
12. סן פרנסיסקו. העיר שינתה את שמה בינואר 1847, כשנה לאחר שנכבשה ממכסיקו על ידי ארה"ב.
13. איסטנבול ואנקרה. השתיים שינו את שמן ב-1930.
14. חברת הודו המזרחית ההולנדית, שהוקמה במרץ 1602 במטרה לנהל את המושבות ההולנדיות באסיה ואת המסחר עם היבשת. היא פורקה לבסוף ב-1798.
15. תחרות אתלטיקה רב-לאומית שנערכה ביולי 1980 בפילדלפיה, בהשתתפות נציגים מ-29 מדינות שהחרימו את אולימפיאדת מוסקבה.
16. הולון בויר אשר במונגוליה משתרעת על פני 264,000 ק"מ, יותר משטחה של בריטניה.
17. המלחמה בין ברה"מ לפינלנד, שהחלה בפלישה סובייטית בנובמבר 1939.
18. מומבאי (הודו, 13.6 מיליון תושבים), קאראצ'י (פקיסטן, 12.9 מיליון) ואיסטנבול (טורקיה, 11.3 מיליון).
19. לאשקר א-טויבה.
20. אסיף עלי זארדארי, אלמנה של בנאזיר בהוטו.